

CAIETELE DE LA ARACI

21

Publicație semestrială de literatură a Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni

Anul XII, nr. 1(21), iunie 2024

Redactor-șef: Luminița Cornea • Secretar de redacție: Nicolae Scurtu

Imagine-document: afiș din arhiva Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni

MOTTO:

„Corespondența scriitorilor, mari sau mici, a stârnit, (în)tot-deauna, interes. Dincolo de elementul inedit ori de senzație, filele de corespondență înfățișează pe autor așa cum e, în forma lui firească. Fără înfrumusețări stilistice, lipsit de gloriola sa artistică. O scrisoare este, mai întâi, un ecou real, o scânteie de viață. Epistola echivalează, într-un fel, cu documentul. Ea oglindește, am zice, cu fixitate științifică, un om într-o anume împrejurare. Un grup de file epistolare, extinse în timp, pot reprezenta o întreagă epocă.”

Horia Oprescu, *Scriitori în lumina documentelor*,
București, Editura Tineretului, 1968

CUPRINS

- Luminița Cornea • Remus Cioflec** – Document de arhivă • p. 2
- Luminița Cornea • Romulus Cioflec** – conexiuni între o comedie și o povestire • p. 3
- Despre autori** • p. 8
- Maria Monica Stoica** • Călătoria, orizont al cunoașterii la Romulus Cioflec (XI) – De la Florența la Veneția • p. 9
- Iulian Cătălui** • Cronica vol. *Sub soarele polar* de Romulus CIOFLEC • p. 10
- Carmen Mușat-Coman** • Fețița cu codițe • p. 13
- Nicolae Scurtu** • Virgil Cioflec și mărturiile unui pictor de geniu • p. 15
- Mihai Marinache** • Virgil Cioflec, un prieten apropiat al poetului Panait Cerna (1881-1913) • p. 18
- Nicolae Mecu** • Cu Mircea Frânculescu... • p. 21
- Ion Onuc Nemeș** • Vremea coasei, Badea Gheorghe cel orb • p. 22
- Mihaela Malea Stroe** • Home schooling... de altădată • p. 24
- Cristina Vișan** • Să vorbim, să scriem corect • p. 26
- Traduceri **Ghjacumu Thiers** • Menhire, Tapiseria, Castani • 27
- Trei sonete de la **Adrian Munteanu** • 28
- Denisa Crăciun • Poeme • 28
- Cornel Dimovici** • Călăreții, Încercare • 29
- Vadim Bacinschi** • Ziua ce a trecut..., Îngerii îmi spun... • 29
- Gabriela Botici** • Sonet CI (Zâmbet) • 29
- Carmen Tania Grigore** • O mărturisire, Viețuire • 30
- Maria Monica Stoica** • Straniul paradis • 30
- Tatiana Scurtu** • Verde tace-n mine zarea, Doamne, mai zidește-mă o dată • 31
- Cătălina Hasotti** • Obsesii • 31
- Activități de pedagogie la Casa memorială „Romulus Cioflec”** • p. 32

REMUS CIOFLEC – DOCUMENT DE ARHIVĂ

Sextil Pușcariu (n. 4 ianuarie 1877, Brașov – d. 5 mai 1948, *Bran*), filolog și lingvist, academician, personalitate a Clujului și a țării, aniversa, în anul 1937, 60 de ani de viață și 40 de ani de activitate științifică. Cu această ocazie este felicitat și de librarul și editorul Remus Cioflec (1880-1960?). Scrisoarea de felicitare constituie astăzi un document arhivistic care se păstrează în fondul documentar al *Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”*, Cluj-Napoca, în fondul de corespondență primită de Sextil Pușcariu.

Iată conținutul scrisorii dactilografiată la o mașină de scris (vezi copia anexată):

*Librăria și papetăria Remus Cioflec,
Cluj, Piața Unirii, nr. 8 (colț cu str. I.G. Duca),
telefon 8-75*

Mult Stimate Domnule Profesor,

Luând cunoștință din ziare că astăzi împliniți 60 de ani și 40 de rodnică și deosebit de importantă activitate științifică, Vă rog să primiți și din parte-mi cele mai sincere și devotate felicitări și urări.

Să vă dea D-zeu ani mulți spre progresul studiilor limbii noastre și spre mândria neamului românesc căruia i-ați închinat o activitate pilduitoare și strălucită în rezultate.

*Al D-Voastră devotat,
Semnătura autografă: Remus Cioflec*

Cluj, 4 ianuarie 1937

Antetul scrisorii, un adevărat frontispiciu asemănător unei publicații, este bogat în informații (inclusiv contul la CEC, nr. 40026 și numărul de telefon) și redă fotografia sediului *Librăriei Remus Cioflec* din Cluj, care este actualul local al *Librăriei Universității* din Cluj-Napoca.

Acest document reprezintă pentru cercetătorii activității personalităților din familia Cioflec, date prețioase privind sediul *Librăriei „Remus Cioflec”* din Cluj, unde funcționa și papetărie, cu toate datele de contact, și, pentru prima dată, semnalăm semnătura autografă a lui Remus Cioflec, unul dintre cei mai importanți editori români ai perioadei interbelice. Conținutul scrisorii transmite respectul față de o importantă personalitate, recunoscându-i-se contribuția la progresul „studiilor limbii noastre și spre mândria neamului românesc”.

Notă:

Vezi: Luminița Cornea, *Editura și librăriile „Remus Cioflec” în perioada interbelică*, în revista *Caietele de la Araci*, publicație de literatură a Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni, anul VI, nr. 1 (9), iunie 2018, p. 6-7; și în volumul *Făclii arzând. File de istorie literară*, Cuvânt înainte de Mitropolitul Banatului, București, Editura Eikon, 2019, p. 181-182.

Scrisoarea de felicitare adresată lingvistului Sextil Pușcariu

ROMULUS CIOFLEC – CONEXIUNI ÎNTRE O COMEDIE ȘI O POVESTIRE

O preocupare permanentă a scriitorului Romulus Cioflec (1882-1955) a fost aceea ca textul finit să fie impecabil. Truda laborioasă, de atelier literar, este dovedită de revenirea, în perioada când era pensionar, asupra operelor sale, inclusiv asupra celor deja tipărite. În perioada anilor 1945-1955, scriitorul pregătește pentru o a doua ediție câteva dintre volumele apărute anterior, la care desigur ținea în mod deosebit. Astfel, Romulus Cioflec se oprește, pentru o a doua ediție, la volumul *Cutreierând Spania. Impresii de călătorie*, revăzând și rescriind textul ce va fi reeditat postum, în 1988, la Editura Sport-Turism, ediție îngrijită de Nicolae Jula, care afirmă în *Cuvânt înainte* că această carte „îmbogățește literatura românească de călătorie exprimând un punct de vedere propriu, original și lipsit de complexe față de o temă, Spania, ce a preocupat mințile cele mai luminate ale lumii antice, medievale și contemporane.”¹ Dacă volumul *Cutreierând Spania* a cunoscut o a doua ediție, cartea despre călătoria la Polul Nord, *Sub soarele polar*, deși pregătită de autor pentru o nouă apariție, retipărirea ei a durat câteva decenii – a apărut de curând la Editura Eikon.

O carte care dovedește calitatea de perfecționist a lui Romulus Cioflec este volumul de nuvele și schițe *Trei aldămașe*², care retipărește „toate acele nuvele, plus alte patru noi, ori refăcute din cele vechi, publicate în reviste de demult și sunt aproape toate cu subiecte din meleaguri românești ale secuimii”.

Romulus Cioflec a tipărit „greu”, fiind foarte sever cu sine. În finalul prefeței pregătite pentru volumul de nuvele *Trei aldămașe*, afirma: „...nu acord cetățenie literară altor bucăți ale mele, în afară de cele publicate în volumul de față (fără să fiu, firește, încântat de toate)”. Pregătind volumul amintit, scriitorul a revenit asupra nuvelor publicate anterior.

Astfel în volumul *Trei aldămașe* sunt incluse doar treisprezece povestiri din volumul *Români din secuime* (1942), revăzute și modificate, uneori, neesențial. Dar volumul *Români din secuime* cuprinde povestiri și nuvele preluate din volumele anterioare (*Doamne ajută-ne!* 1907 și *Lacrimi călătoare -1920*), rescrise de data aceasta cu modificări revelatoare de la textul inițial la cel ulterior, dovedind permanenta autocenzură artistică a autorului. Ne oprim la un singur exemplu: o povestire pentru copii, intitulată *Buric* din volumul *Doamne ajută-ne!*, este rescrisă pentru volumul *Români din secuime* și încă o dată refăcută pentru antologia *Trei aldămașe*, sub titlul *Cu mâțele la vânat*. Chiar nuvela *Trei aldămașe* a cunoscut o îndelungă elaborare, inițial fiind intitulată *Divort*. Despre această nuvelă are păreri apreciative prietenul autorului, scriitorul Panait Istrati (1884-1935), care, într-o scrisoare trimisă de la mănăstirea Neamț, afirmă că „e o mica capodoperă. Într-însa, mai mult decât oriunde se găsește acel „terroir”, de care ți-am vorbit, și mai ales descopăr niște frumuseți literare nouă care ies din disonanțe. La tine, disonanțele produc un efect absolut contrariu decât la ceilalți scriitori.”³ Notăm și observația lui Perpessicius asupra nuvelei mai sus amintite: „...Sobrietatea de mijloace cu care Romulus Cioflec își creionează personajele, acuitatea psihologică, umorul robust în care se desfășoară aventura incredibilă a lui Solomon Bucuraș (...) totul atestă în Romulus Cioflec pe un adânc cunoscător al esențelor vieții rustice, pe care le toarnă în superioare tipare de artă.”⁴ G. Călinescu, în monumentală sa istorie a literaturii române, referindu-se la nuvele, afirmă că Romulus Cioflec „se interesează de oameni ce luptă pentru pâine, de suflete fără noroc în mediul rural.”⁵

¹ Nicolae Jula, *Cuvânt înainte* la volumul *Cutreierând Spania. Impresii de călătorie*, ediție îngrijită, cuvânt înainte și note de Nicolae Jula, Editura Sport-Turism, București, 1988, p. 10.

² Romulus Cioflec, *Trei aldămașe, nuvele și schițe*, (București), Editura Minerva, 1970.

³ Panait Istrati –scrisori către Romulus Cioflec, prezentate de Al. Oprea în „Manuscriptum”, an I, nr.1, 1970, p.83-96.

⁴ Perpessicius, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, vol II (1958-1962, București, E.P.L., 1964, p. 348-355.

⁵ G. Călinescu, *Istoria literaturii romane de la origini până în prezent*, editia a II-a revăzută și adăugită, ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1982, p. 637.

În volumul *Trei aldămașe*, Romulus Cioflec include o nuvelă care nu se regăsește în celelalte volume și nici nu apare în vreo publicație a vremii: *Grabă pentru moarte în familie* (p. 106-140). Aceasta are aceeași temă cu o comedie rămasă în manuscris, *Moarte cu bocluc*⁶, care evidențiază „aspecte din anii când autorul era elev la Școala Normală de Învățători din Câmpulug Muscel, aspecte specifice acelei perioade de sfârșit de veac.”⁷

Subiectul l-a preocupat mult pe scriitor. În mod sigur, comedia a fost scrisă înainte de a scrie povestirea, spre sfârșitul perioadei interbelice, oricum înainte de instaurarea comunismului. Argumentele noastre sunt de două categorii. Unul este acela al limbii: forme ale unor cuvinte întâlnite în opere ale lui R. Cioflec scrise în perioada interbelică.⁸ Al doilea argument se referă la conținutul piesei. Autorul Romulus Cioflec, care, după 1945, se autocenzura (vezi „Tabelul cronologic”) nu putea să scrie o opera în care să fie, printre personaje, un preot cu rol pozitiv, ori în indicațiile scenice să se refere la tablouri cu regele Carol I și regina Elisabeta, cu principele moștenitor Ferdinand și principesa Maria, ori să cuprindă un discurs ca acela al profesorului Silișteanu din tabloul al treilea, ce reprezintă a apologie a lui Iisus Hristos:

„Popoarele ce nu cred în El și nu se adapă din inima Lui – chiar dacă-L socotesc un simplu pământean – n-au nici pedagogi adevărați, n-au nici învățători! N-au nici profesori! Ele n-au nici oameni de stat, nici oameni de știință, n-au nici eroi! Au destui oameni de nimic! Fără iubirea acestui mare învățător, din care să izvorască truda și jertfa, nu se poate construi nimic!” Asemenea cuvinte n-ar fi putut vedea lumina tiparului sau a rampei, înainte de 1990. Frumusețea și adevărul lor nu mai trebuie demonstrate.

Romulus Cioflec și-a dat seama, în anii când lucra la alcătuirea volumului *Trei aldămașe*, că, în regimul comunist, comedia nu mai are nicio șansă de a fi publicată sau jucată. Nu a revenit asupra ei, dar a transpus textul în povestirea *Grabă pentru moarte în familie*.

⁶ Romulus Cioflec, *Moarte cu bocluc*, piesă de teatru în trei acte, ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Luminița Cornea, Muzeul Carpaților Răsăriteni, Sf. Gheorghe, 1998.

⁷ Luminița Graure-Cornea, *Un scriitor covăsnean mai puțin cunoscut – Romulus Cioflec (1882-1955)*, în „Angvstia” I, Editura Carpatica, Cluj-Napoca, 1996, p. 333.

⁸ v. *Nota asupra ediției* la volumul Romulus Cioflec, *Răspântia*, piesă în trei acte și cinci tablouri, Centrul de Cultură al Județului Covasna, Sfântu Gheorghe, 2016, p. 9-11.

Comedia *Moarte cu bocluc* este alcătuită din trei acte și cinci tablouri. Actul I cuprinde un singur tablou, iar celelalte câte două. Compozițional, reliefează linear momentele subiectului unei opere dramatice. Dactilograma corectată și adnotată de scriitor (primită de la familie și păstrată în copie la MNCR) constituie un adevărat laborator de creație. Astfel, chiar prima pagină evidențiază faptul că Romulus Cioflec a gândit mai multe titluri până la cel rămas definitiv. Titlurile gândite, dar barate de autor sunt: „Caz de moarte în familie”, „Goană după moarte în familie”, „La cumpănă”, „Între înmormântare și nuntă”, „De la înmormântare la nuntă”, „Nunta cu bocluc”. Numărul mare de variante scoate în evidență efortul de a acorda titlul cu conținutul operei. Toate titlurile propuse au în vedere subiectul piesei bazat pe o farsa din viața școlarilor de altădată, subordonată comicului de situație.

Acțiunea comediei *Moarte cu bocluc* și a povestirii *Grabă pentru moarte în familie* își are sorgintea într-un fapt real petrecut chiar în clasa din care Romulus Cioflec a făcut parte la Școala Normală din Câmpulung Muscel. Cercetând tabelul absolvenților din promoția anului 1901 (promoția scriitorului Romulus Cioflec) din două monografii⁹ ale Școlii Normale din Câmpulung, am descoperit 14 elevi cu nume identice (sau ușor modificate) cu numele personajelor-elevi din piesa *Moarte cu bocluc*. Mai mult, și în comedie și în povestire, există șase elevi cu numele Popescu, din care trei, Popescu Gheorghe, deosebindu-se doar prin inițiala numelui tatălui. Și între colegii scriitorului, în cele două clase paralele, au existat opt elevi cu numele Popescu, din care doi Popescu N. Gheorghe, diferențiindu-se doar după locul natal, unul din Argeș, iar altul din Muscel. Menționăm în acest context că Romulus Cioflec a fost singurul elev, în promoția lui, din Transilvania. Avansăm ideea că el este modelul real al personajului Dumitru Crăciun, prietenul lui Popescu D. Gheorghe. Acesta a declanșat intriga piesei, aflând primul „taină” (că prietenul lui dorea să meargă la nunta surorii, nu la înmormântarea tatălui, despre care urma să primească o telegramă), pe care o spune, sub jurământ, unui singur

⁹ N. Niculaescu, Al. Bunescu, Gh. Pârnuță, *Monografia Liceului Pedagogic Câmpulung-Muscel*, București, 1967, 255 p.; Gheorghe Pârnuță, Mărgărit Niculescu, Ion Popescu Argeșel, *Școala Normală „Carol I” 1897-1992*, Câmpulung-Muscel, 1992, 162 p.

coleg, Filip, de la care, ca într-un lanț, au aflat-o, unul câte unul, mai mulți colegi, și, apoi, profesorul Zaharescu și Directorul. Putem ușor presupune că asemenea întâmplare, în care autorul a fost direct implicat, a fost reținută peste ani și, desigur, i-a făcut plăcere să o redea artistic într-o comedie. După alți ani, din comedie a transpus-o într-o cuprinzătoare povestire. Între cele două opere nu sunt deosebiri esențiale.

Comedia *Moarte cu bocluc* și povestirea *Grabă pentru moarte în familie* au o importantă valoare documentară, deoarece prezintă aspecte ale procesului de învățământ din România începutului de secol XX. Faptul că acțiunea se desfășoară într-o școală normală de învățători evidențiază forme și procedee ale învățământului tradițional, cu profesori aspri sau mai indulgenți, cu modul de organizare a internatelor, cu reguli stricte și severe, cu șefi de clasă și de meditație, cu teama îndreptățită a elevilor pentru examenul de diploma. Acțiunea tabloului al doilea al comediei se desfășoară într-o „grădiniță de legume”. Aflăm din monografiile cercetate că *Școala Normală* din Câmpulung Muscel a avut, de la înființare până în regimul comunist, livadă și grădină de zarzavat în care lucrau și învățau elevii, viitorii dascăli de țară. În povestire, nu se regăsește acest episod.

Atât din comedie, cât și din povestire, aflăm despre o tradiție a școlilor normale din acea perioadă, continuată în perioada interbelică. Ne referim la existența, în cadru organizat, a cercurilor culturale ale elevilor, care prezentau serbări și organizau șezători în sate. Preferința elevilor, atunci, era pentru muzica populară, jocul popular și cântecele patriotice.

Comedia *Moarte cu bocluc* și povestirea *Grabă pentru moarte în familie* evocă atmosfera școlărească de la început de secol surprinsă exact în momente ca cele din sala de meditație, din grădina de zarzavat, din sala de clasă, în și după ora de pedagogie, apoi lecția de matematică și după această lecție. Situațiile prezentate și limbajul reușesc să caracterizeze personajele. Elevii se definesc prin solidarizarea lor, pentru a-și apăra un coleg, fiind toți vinovați de încurcătura în care acesta a intrat.

Cele mai reușite personaje sunt profesorii. Dintre aceștia se evidențiază: Directorul, zis Moșu (probabil datorită vârstei, avea 60 de ani), profesorul de pedagogie Silișteanu, zis Muscă, și profesorul de matematică Zaharescu, zis Dihorul. Fiecare are mo-

del real. Directorul din piesa are model pe Dimitrie Scurei, director în perioada școlarității lui Romulus Cioflec. Argumentăm, în primul rând, prin faptul că pe dactilograma corectată și modificată de autor, la pagina 30, în dreptul cuvântului dactilografiat „Directorul”, autorul a scris cu propria-i mână: „Scurea”, nume foarte apropiat de „Scurei”. Este singurul caz când apare numele directorului. În materialul dactilografiat, după cel corectat de autor, „Directorul” apare fără nume, doar cu porecla. Profesorul Dimitrie Scurei (1846-1929) era bucovinean de origine. A studiat la Cernăuți, având coleg de clasă pe Mihai Eminescu, iar profesor, pe Aron Pumnul. A studiat în Germania felul de organizare a școlilor. A condus *Școala Normală* din Câmpulung între anii 1895-1898, fiind unul dintre directorii care a lăsat frumoase amintiri în sufletele elevilor. Astfel, savantul dr. I. Nanu-Muscel își amintește următoarele, în legătură cu profesorul Dimitrie Scurei: „În timpul vieții mele de școlar și de profesor am auzit, am cunoscut mulți profesori, unii mai învățați decât alții, unii făcând parte din ilustrațiunile științei universale, mulți din ei fiind pătrunși și de un profund simț pedagogic; pot afirma însă că n-am întâlnit niciunul care să fi întrecut pe Scurei în splendidele lui calități pedagogice și profesionale.”¹⁰ Directorul, deși poreclit Moșu, este tipul profesorului autoritar din cauza funcției, cu un profund simț pedagogic. Apropiat elevilor, îi ajuta la necazuri, învățându-i cum să se poarte în situații grele (ex. moartea cuiva din familie). În legătură cu farsa din comedie, elevilor le este frica de urmări din partea lui, deoarece, oricât este el de bun, „păcăleala aia cu telegrama n-o poate înghiți.” Totuși s-a bucurat că n-a stricat „viitorul băietului”. Este îngăduitor și cu profesorii, cărora „nu le pune cuvântul la îndoiala”.

Prototipul profesorului de pedagogie (în piesă și în povestire, Silișteanu) este Ilarion Velculescu (1857-1932), distins dascăl cu studii pedagogice efectuate timp de patru ani la Universitatea din Leipzig, unde obține doctoratul în filozofie. Este și un bun gospodar al școlii. El este organizatorul parcului școlii, mobilizând elevii, îndeosebi clasa din seria lui Ion Mihalache, deci și a lui Romulus Cioflec. Expunerea pe care o ține profesorul Silișteanu în tabloul trei al comediei *Moarte cu bocluc* și felul cum îl apără pe D.

¹⁰ Gh. Parnuta, M. Niculescu, I. Popescu Argeșel, *Școala Normală „Carol I” 1897-1992*, Câmpulung-Muscel, 1992, p. 29.

Istoricul literar Luminița Cornea prezintă academicianului Eugen Simion un pliant despre Romulus Cioflec, Academia Română, 16 decembrie 2016

Gheorghe dovedesc că profesorul Ilarion Velculescu este modelul real al profesorului Silișteanu din piesă. Următoarea caracterizare făcută de doctorul Ion Gh. Marinescu profesorului sau I. Velculescu se potrivește întru totul dascălului Silișteanu din comedia lui Cioflec: „Ca profesor de pedagogie, lecțiile lui se remarcă printr-o expunere clară, sobră, cu o bogată exemplificare, apropiată de mintea elevilor, cu comparații plastice la delicata știință a sufletului. Își pregătea lecțiile cu o rară meticulozitate, așa ca nimic să nu fie greu de înțeles, obscur... În toată cariera lui de profesor nu-mi amintesc să fi lăsat vreun corigent la psihologie sau la pedagogie. Elevii își învățau întotdeauna lecțiile. Glumele și ironiile cu care dăruia pe cel pe care-l prindea cu lecția neînvățată erau cea mai mare pedeapsă și un exemplu viu pentru ceilalți. (...) Îi plăcea simplitatea în port, modestia, buna cuviință, ordinea, munca, stăruind mereu ca aceste calități să le cultive la elevii săi, să facă din ele temeiul vieții lor de mai târziu, ca învățător în mijlocul satelor...”¹¹ Asemenea profesori nu se pot uita!

Silișteanu este tipul dascălului cultivat, cu minunate calități pedagogice, care-și expune clar lecția, aducând argumente perfect valabile și pe înțelesul elevi-

lor. Este iubit de elevi. Chiar în pauză, aceștia vorbesc despre lecția lui, dovadă că a avut ecou în sufletele lor. În cadrul Conferinței (Consiliului profesoral) este primul care ia apărarea elevului și-i convinge pe ceilalți că acesta este vinovat doar pentru că n-a cerut voie. Se întreabă și întreabă: „de ce Popescu a spus că pleacă la înmormântare? Nu pentru că moartea este ceva permis, iar nunta nu? Nu pentru că socotea că el n-ar putea ajunge la nuntă fără această înscenare sinistră?”. Deci, continuă Silișteanu, ironic: „nunta este ceva de rușine și de condamnat și de sancționat pentru tinerii de 19-20 de ani, care sunt întâmplător elevi ai Școlii Normale de învățători... Nu pentru noi, nu! Noi,ăștia mai bătrâni, putem nunti...” Acest profesor are vederi democratice în educarea elevilor, mirându-se că nu a fost ascultată delegația elevilor, afirmând că elevul „se cuvenea să fie cercetat” de director, „ca de un părinte”, nefiind de acord cu ideea ca școala să crească niște sclavi: „Silișteanu: Nu vi se pare, domnilor, că în acest fel, noi creștem aici niște sclavi?... Niște sclavi, care, la rândul lor, să mai îngroașe negura satelor și să mai crească sclaviile de acolo?”

Modelul profesorului de matematică Zaharescu, zis Dihorul, este probabil, profesorul C. Zamfirescu care a predat la *Școala Normală* din Câmpulung între anii 1895-1907. Monografiile cercetate nu ne oferă date despre acest profesor, specificând doar perioada în care a funcționat, care corespunde perioadei când Romulus Cioflec a fost elev, adăugăm asemănarea dintre cele două nume, cel real și cel din textele lui Cioflec. Numele profesorului Ștefănescu din piesa se regăsește între dascălii lui Cioflec, fără nicio mențiune specială.

Scriitorul dovedește talent în creația unor tipuri de profesori, valabile până în vremurile noastre. Astfel este și profesorul de gimnastică, Cărăbaș, care-l apară pe elevul care a mintit, autocaracterizându-se printr-un adevărat discurs ușor caricaturizat, plin de haz: „Mințim uneori chiar noi profesorii! Că așa e viața! Cum facem chiar cu bunul nostru director, după câte o noapte mai albă ... (Îl privește chiar pe Zaharescu) când îi trimitem o vorbuliță că ne doare capul și rămâne că ne doare capul... Căci domnul director nu vrea să ne pună la îndoială cuvântul, chiar de i-am comunica că ne-a murit cineva, și-l trimite pe domnul Călțun să ne ție locul.... (Directorul e încurcat, Silișteanu și alți vreo doi zâmbesc). Dar ce să mai ocolesc! Cum fac chiar eu, domnilor... Nu cu

¹¹ N. Niculaescu, Al. Bunescu, Gh. Pârnuță, *Monografia Liceului Pedagogic Câmpulung-Muscel*, București, 1967, p. 43.

domnul director, că gimnastica se poate face și când te doare capul, dar cu nevastă-mea... (Râsete la unii). Dacă nu mint și-i spui, de pildă, că am întârziat la un pahar de vin, se supără.... Și atunci trebuie să-i spui că am discutat ceva foarte interesant cu cineva și am întârziat. Trebuie chiar să-i spui și cam ce am povestit cu ăla...(Râsete). Ba de multe ori trebuie să-i spui că viu chiar aici, la Conferență, să-i vorbesc de Conferență, atunci când n-am avut Conferență... Încât nu mă crede de la o vreme nici când am avut... (Râsete).” Această mărturisire a profesorului Cărăbaș, din comedie, este scrisă cu verva și cu spirit cucereste spectatorii, evidențiind și atitudinea ironică a autorului. În povestire, profesorul de gimnastică apare cu porecla Sucală, dar rostește același discurs ca în comedie. Romulus Cioflec cunoștea foarte bine culisele sălilor profesionale din experiența lui ca profesor timp de peste treizeci de ani.

În conceperea comediei *Moarte cu bocluc*, dar și, mai târziu, a povestirii, Romulus Cioflec a folosit procedee și tehnici ale comicului, realizat la nivelul situației și al limbajului. Comical de situații reiese evident din transmiterea secretului lui D. Gheorghe, din modalități scenice comice, precum confuzia provocată de existența mai multor elevi cu același nume ori revelația, cum este aceea a directorului din tabloul patru. La acestea se adaugă încurcătura provocată de aflarea „tainei” lui Popescu D. Gheorghe. Comical de limbaj, fără a fi supralicitat, se evidențiază prin folosirea unor cuvinte mai puțin cunoscute de către personajele-elevi, în special neologisme. Necunoscându-le bine înțelesul, acestea sunt evitate în mod ingenios, cum este cazul cuvântului „condoleanțe”, explicat de un elev ca „o vorbă cu care dai omului curaj la moarte...”. Până la urmă se ajunge ca fiecare elev să meargă la masa lui D. Gheorghe și să-i spună doar: „primește și de la mine”, fără a folosi neologismul „condoleanțe”. În povestirea *Grabă pentru moarte în familie*, scena este mai nuanțată. După plecarea directorului care le adusese trista veste, colegii lui D. Gheorghe participă la „durerea” acestuia, încât „se ridică de la toate cele șapte mese ale repetitorului o singură răsuflare înfiorată și sinceră, fiecare închipuindu-și că el ar fi primit o asemenea tristă veste în fața clasei, și toți cu ochii pironiți asupra lui D. Gheorghe...”. Scena condoleanțelor este ingenios realizată, amin-

tindu-ne de psihologia personajului colectiv. Merg să spună condoleanțe colegului lor, mai întâi „Murgășanu, mai purtat printre surtucarii orașului, întrucât fusese vreo doi ani ucenic într-o prăvălie din București”, apoi îl imită T. Nicolae, „ca băiat mai subțire ce se socotea”. După ce se ridicară „pe rând, ba gravi, ba stângaci și emoționați, toți Popeștii mesei respective – N. Gheorghe și I. Gheorghe și T. Gheorghe și B. Alexandru și Gh. Ion și I. Nicolae și T. Nicolae – se simțiră obligați să se miște și alții de la mese mai îndepărtate – ba încă mai emoționați pentru distanța ce trebuia s-o facă – și rostiră toți cuvântul „condoleanțe” cu totul nou și necunoscut și se întoarseră preschimbați și emoționați la locurile lor, încă mai emoționați decât la ridicare”¹²

Unele replici provoacă râsul, având succes pe scenă, specific pieselor de teatru.

Stilul comediei *Moarte cu bocluc* și al povestirii cu caracter comic *Grabă pentru moarte în familie* este specific prozatorului Romulus Cioflec, ilustrând un anumit stadiu de dezvoltare a limbii române literare. Formele arhaice și regionale imprimă un farmec deosebit scrierilor scriitorului. Exemplificăm prin „bocluc” (bucluc), „repetitor” (sala de meditație), „Conferență” (Consiliu Profesorial), „preparația diplomei” (pregătirea examenului de diplomă), „ticlucirea scrisorii” (alcătuirea scrisorii), „înșelătorie groasă” (înșelătorie în grad mare) etc. Formele specifice graiului muntenesc („văz”, „crez”, „să viu”, „să mă țiu”, „auz”) ajută la localizarea acțiunii. Autorul redă cu deosebită măiestrie vorbirea directă în cadrul unor replici ale persoanelor.¹³

Ultima parte a povestirii este mai dinamică. Ultimul tablou din comedie, cel mai bine conceput, este realizat și în povestire printr-o aglomerare de fapte, printr-o subtilă radiografiere a atmosferei incendiare în care se află elevii din ultima clasă a Școlii Normale din Câmpulung Muscel. Elevii discută cum să-l salveze pe D. Gheorghe de la pedeapsa maximă, eliminarea din școală. După dezbateri, se formează o delegație care să meargă în cancelarie „mai înainte de a începe sfârșirea lui D. Gheorghe”, însă delegația este dată afară de director. Școlarii mai mici

¹² Romulus Cioflec, *Trei aldămașe*, nuvele și schițe, (București), 1970, Editura Minerva, p. 113-114.

¹³ Romulus Cioflec, *Moarte cu bocluc*, piesă de teatru în trei acte, ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Luminița Cornea, Muzeul Carpaților Răsăriteni, Sf. Gheorghe, 1998, p. 5.

erau siguri că „D. Gheorghe va fi dat afară din toate școlile din țară, ca unul ce încercase să omoare pe taică-său la o nuntă...” În final, „după lungi dezbateri și îndelungă cântăreală, până seara târziu”, conferința i-a dat ca pedeapsă lui D. Gheorghe „doar trei luni opreliște în internat, adică să n-aibă voie să iasă duminicile în oraș”, muștrare în fața clasei și nota scăzută la purtare. Dezbaterile din conferință sunt redată „după mărturia lui Măgură secretarul”. Astfel, „ieșind bine ori aproape bine, iar greșelile și pierderile cumpănindu-se, băieții erau iarăși cu inimile venite la loc...”, încât seara, înainte de culcare au încins „un brăuleț îndrăcit”, ocrotiți de „paza unui coleg împotriva vizitei neașteptate a Moșului”.

Cele două opere ale lui Romulus Cioflec, *Moarte cu bocluc* și *Grabă pentru moarte în familie*, text dramatic și text în proză, au reale calități. Socotind meritul autorului, apreciem: tema vieții școlarelor de altădată, o intriga din viața acestora cu o compoziție clară, plăcută, atractivă care cucerește prin replici, prin umor, prin caracterul unor personaje. Scrisă cu spirit și verva, comedia *Moarte cu bocluc* are virtuți scenice incontestabile, amintindu-ne alte piese de teatru pe aceeași temă. Ne gândim, de exemplu, la *Profesorul de franceză* (1948) de Tudor Mușatescu.

Calitățile scenice ale comediei au fost dovedite prin punerea ei în scenă de către elevii *Cercului dramatic* din cadrul *Liceului „Mihai Viteazul”*, Sf.

Gheorghe, în anul 1995 (regizor: actorul Dan Turbatu de la Teatrul „Andrei Mureșanu”). Premiera a avut loc în sala „Studio” a Teatrului „Andrei Mureșanu” din Sf. Gheorghe, după care s-au jucat 12 spectacole, din care amintim pe cel jucat în aula *Școlii Normale* din Năsăud, ori, mai ales, pe acela jucat în sala de festivități a *Școlii Normale „Carol I”* din Câmpulung Muscel (octombrie 1995), în chiar atmosfera bătrânei și impunătoarei clădiri care l-a avut elev pe însuși autorul piesei. Fără a exagera meritele lui Romulus Cioflec, un fin mânuitor al condeiului, afirmăm că operele sale au partea lor de contribuție la dezvoltarea genurilor cărora le aparțin. Ca majoritatea scriitorilor noștri interbelici, Romulus Cioflec și-a încercat talentul în toate genurile literare. Adolescent a scris poezie,¹⁴ apoi schițe și nuvele, romane și memoriale / reportaje de călătorie, câștigându-și notorietatea ca prozator, după obținerea *Premiului „Ion Heliade Rădulescu”* (1938) al *Academiei Române*.¹⁵ Postum, i-au fost publicate trei din cele patru comedii rămase în manuscris, devenit cunoscut și ca dramaturg.

În concluzie, opera lui Romulus Cioflec se cere a fi citită, analizată, discutată și reluată.

¹⁴ Valer Donea, *Interviu cu Romulus Cioflec...* din volumul *Romanul românesc în interviuri – o istorie autobiografică*, antologie, sinteze bibliografice și indice de Aurel Sasu și Mariana Vartig, vol I, Editura Minerva, București, 1985, p. 642-645.

¹⁵ Luminița Cornea, *Romulus Cioflec, o viață în imagini*, Centrul Cultural Județean Covasna, Sfântu Gheorghe, 2016, p. 38.

DESPRE AUTORII CARE SEMNEAZĂ ÎN ACEASTĂ REVISTĂ:

- Vadim Bacinschi, poet, Odesa, Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova.
- Gabriela Botici, poet și prozator, Brașov.
- Iulian Cătălău, scriitor, critic și istoric literar, Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Brașov.
- Carmen Mușat Coman, scriitor, publicist, editor, director Editura Cununi de stele, București.
- Luminița Cornea, scriitor, critic și istoric literar, Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Brașov.
- Denisa Crăciun, poet, traducător de poezie, Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Brașov; cercetător asociat la Universitatea Clermont-Auvergne (Franța).
- Cornel Dimovici, scriitor român contemporan din exil, stabilit în Wiesbaden, Germania.
- Elena Graure-Manta, artist plastic român, stabilit în Germania.
- Carmen Tania Grigore, poet, Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Brașov.
- Cătălina Hasotti, poet și prozator, profesor, Brașov.
- Mihai Marinache, profesor, publicist, președintele Asociației Cultural-Literare „Panait Cerna”, Tulcea.
- Nicolae Mecu, cercet. științific gr I, Institutul „G. Călinescu” al Academiei Române, scriitor, istoric literar, Uniunea Scriitorilor din România, Filiala București.
- Adrian Munteanu, poet, Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Brașov.
- Ion Onuc Nemeș, scriitor, fost director al Bibliotecii Județene Astra, Sibiu.
- Nicolae Scurtu, scriitor, istoric literar, Uniunea Scriitorilor din România, Filiala București.
- Ionel Simota, poet, Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Brașov.
- Maria Monica Stoica, scriitor, poet și prozator, Societatea Scriitorilor Târgovișteni.
- Mihaela Malea Stroe, scriitor, poet și prozator, Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Brașov.
- Cristina Vișan, profesor, Colegiul Național „Mihai Viteazul”, Sf. Gheorghe.

CĂLĂTORIA, ORIZONT AL CUNOAȘTERII LA ROMULUS CIOFLEC De la Florența la Veneția (XI)

În anul 2017, istoricul literar Luminița Cornea, editor și exeget al operei lui Romulus Cioflec, a publicat un volum inedit cuprinzând articolele apărute în ziarul *Românul* din Arad în anul 1911, reunindu-le sub titlul *De la Dunăre, în jurul Peninsulei Balcanice, prin Italia, la Dunăre* – o carte care completează seria literaturii de călătorie a scriitorului născut la Araci. Ulterior articolele vor fi incluse în volumul cu titlul *Însemnări de călătorie, de prin reviste adunate*, publicat prin Centrul de Cultură al Județului Covasna în anul 2020, lărgind perspectiva impresiilor de călătorie din tinerețe.

Reînscriserea astăzi în circuitul literaturii române a cărților și articolelor publicate de Romulus Cioflec nu este doar un act de restaurare, necesar în cadrul istoriografiei literare. Cunoașterea tabloului unei epoci de efervescență culturală în România este dublată de îndemnul de a-i citi opera, individualizată prin tematică și valoare stilistică. Activitatea de prozator și dramaturg a lui Romulus Cioflec nu poate fi disociată de literatura memorialistică în care consemnează impresii de călătorie: de la Constanța și Călugăreni până la Rusciuc, din Munții Buzăului până la Semmering, de la București la Viena, de la Dunăre și Peninsula Balcanică până în Italia, din România în Spania și până la Cercul Polar – scrieri care ni-l înfățișează pe romancier în ipostaza de călător pe meridianele lumii, informând și educând totodată cititorul, făcându-l părtaș la o fascinantă experiență de cunoaștere.

În Italia, Romulus Cioflec și grupul de excursioniști de la liceul Andrei Șaguna din Brașov, condus de profesorul Iosif Blaga, au poposit timp de o săptămână, vizitând principalele metropole culturale: Roma, Florența și Veneția. Drumul dintre orașe se face cu trenul, iar observațiile scriitorului sunt subordonate vitezei cu care o locomotivă rapidă înghite distanțele, apropiind și îndepărtând succesiv munții, dealurile, apele, câmpiile.

În articolul *De la Florența la Veneția*, publicat în ziarul *Românul*, anul I, numărul 201, din 3/16 septembrie 1911, excursioniștii străbat cel mai plă-

cut drum: lunca închisă între munți a doi afluenți ai râului Arno, la o înălțime de peste 1000 de metri a Alpilor Apenini, urmând să se așeze, după două ore de mers, pe șesul larg al Padului și, după alte trei ore de mers, să se avânte între valurile mării.

Călătorul de acum 100 de ani, asemenea celui contemporan, este uimit de frumusețea și bogăția locurilor, „cu gări mărunte pe sub poala dealurilor, case mai albe și mai sprintene decât cele din Sud”. Zona viticolă, cu ogoare îmbelșugate, asigură prosperitatea; rețeaua de drumuri este diversificată, călătorii putând să folosească șoseaua care urcă munții și calea ferată care de multe ori scurtează distanțele prin rețeaua de tuneluri săpate în stâncă. Sentimentul trăit de călător amestecă admirația cu mândria, copleșit fiind de măreția peisajului: „Alergăm pe deasupra Italiei... cu toate că o străbatem mai mult pe sub pământ, o mândrie crește în suflet cu fiecare înălțime. Înfrățiți cu crestele care se urnesc greoaie din necunoscute adâncuri, le privim și noi din înălțime” (p.122).

Mândria, sentimentul de jubilație dat de călătoria în punctul de altitudine geografică atins, îi însoțește pe călători și la coborârea pe Valea Padului, unde locul creștelor este luat de „o mândră șosea legată în piatră toată”, care se pierde uneori în umbra pădurilor de castani. Mâna harnică a locuitorilor se face simțită prin plantațiile cu viță-de-vie și lanurile de grâu; semne ale vieții sunt „sate sfioase”, turnul unei biserici care străjuiește panta prăpăstioasă, îmbrăcată în viță sălbatică. Se deschide larg albia râului Reno, lăsând vederii un alt centru renumit al Italiei: orașul Bologna, sediul celei mai vechi universități. Din goana trenului, ceea ce se adresează direct privirii este însă câmpia mănoasă a Padului, „pe a cărei iarbă mățoasă mișună comoară de flori primăvăratice”. Viile și livezile îmbracă orizontul cu verdele lor crud, ochiul este uimit de apele care se adună spre a se vărsa în Marea Adriatică: Reno, cu apa gălbuiie din cauza nisipului, apoi fluviul Po, care măsoară „cam o treime de Dunăre”. Până la stația Polesella trenul străbate o câmpie bogată, obținută prin asana-

rea mlaștinilor. Scriitorul nu își poate reține admirația față de italienii care, continuând procesul civilizator din antichitate, au atins un grad de prosperitate prin modul cum au știut să stăpânească natura: „Întreg acest șes, care până nu demult era numai mlaștini, prin canalurile numeroase care îl străbat azi, a fost prefăcut într-o adevărată grădină” (p.123).

Și celelalte râuri sunt canalizate, lăsând vederii imaginea malurilor coborâte în umbra umedă a sălciilor, ca o urmare a îmbinării fericite dintre util și plăcut. Ceea ce este principiu de bază în poezia latină, teoretizat de Horațiu în faimoasa *Epistula ad Pisones*, cunoscută sub numele de *Ars poetica*, reprezintă și în viața cotidiană a italienilor un mod de stabilire a relației lor cu natura, ale cărei resurse sunt inteligent exploatate. Sinteza *ars + labor, utile cum dulci* a devenit, pare-se, pentru italieni, un *modus vivendi* din care au avut de câștigat nu doar poezia, ci chiar agricultura și economia unei țări.

Călătoria cu trenul, de la înălțimea amețitoare a Alpilor Apenini, se sfârșește pe țărmul Adriaticii, după ce calea ferată a străbătut șirul orașelor înfloritoare

de pe linia cu Padova. Iar trenul „cotește spre răsărit, unde zarea coboară mereu până ce deodată se lasă peste pânza albastră, fără margini, a apelor”. Am intrat parcă, odată cu trenul care înaintează pe linia de cale ferată înconjurată de apele Mării Adriatice, într-un univers al tainei și misterului altui oraș italian – Veneția, „ale cărei clădiri triste și mucegăite se ivesc, acoperind zările de apă”. Dacă nu am fi citit continuarea, ar fi stăruiat impresia că suntem în plin univers sadovenian, descriind lumea tainică a Deltei Dunării.

Marele câștig al cititorului este descoperirea unui scriitor înzestrat care, prin intermediul literaturii de călătorie ne plimbă prin spații de cultură și civilizație umană, făcându-ne să reflectăm asupra istoriei, culturii și civilizației naționale, în pagini însuflețite de un sentiment patriotic emoționant. Acum un secol, înainte de înfăptuirea Marii Uniri, călătorul ardelean era mândru de țara sub al cărei stindard a călătorit pe mare, de la Constanța la Istanbul, îmbarcat la bordul vasului numit *România*. Așa a început prima călătorie de anvergură a prozatorului și dramaturgului Romulus Cioflec.

Iulian Cătălui

Cronică la volumul *SUB SOARELE POLAR* de Romulus Cioflec

Genul numit *literatura de călătorie* sau mai nou „literatura de turism”, ori literatura turismului, deși sună neliterar, include „literatura exterioară” sau mai pitoresc-plastic spus, „literatura în aer liber”, „literatura de explorare”, literatura de aventuri, scrieri despre natură, ghidurile de călătorie, precum și povestiri despre călătorii în țări străine.¹ Totodată, literatura de călătorie reprezintă notele, relatările sau impresiile unui călător, care conțin impresiile sale generale și speciale, uneori amănunțite, despre călătorie, descrieri ale evenimentelor și „observații de tot felul”² Literatura de călătorie urmărește să comunice informații despre ținuturi nou descoperite sau despre cele puțin cunoscute cititorului; poate fi istoria unei călătorii imaginare prezentate ca una

reală, dar importantă mai ales din punct de vedere al conținutului de idei și literar, ca în poveștile de aventuri, utopii și opere filosofice.³ Subgenul jurnalelor de călătorie, relatărilor și înregistrărilor directe ale experiențelor călătorului își are originea sau precursorul în antichitate, la Pausanias, un istoric și geograf grec care a trăit în secolul al II-lea d.Hr., în vremea împăraților romani Hadrian, Antoninus Pius și Marcus Aurelius și de la care a rămas lucrarea *Călătorie în Grecia*, scrierile sale oferind informații inclusiv despre luptele lui Dromihete cu Lisimah precum și multe alte detalii despre Grecia vremurilor sale⁴, dar și în cartea din 1786 a lui James Bosworth, *Jurnalul unei călătorii în Hebride*.

³ *Ibidem*.

⁴ K. Arafat, *Pausanias' Greece: Ancient artists and Roman rulers*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996, online și W. Hutton, *Describing Greece: landscape and literature in the Periëgesis of Pausanias*, Cambridge, Cambridge University Press, 2005, online.

¹ J. A. Cuddon, *The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*, London, Penguin Books, 1999, p. 937.

² Cf. „Travel Literature”, în *The Free Dictionary by Farlex*, The Gale Group, 2010, online.

De remarcat că studiul sistematic despre literatura de călătorie a apărut ca un domeniu legitim al cercetării științifice abia pe la mijlocul anilor 1990 cu propriile sale conferințe, organizații, ziare și publicații, monografii, antologii și enciclopedii.

O carte aparținând literaturii de călătorie, dar și celei memorialistice, intitulată *Sub soarele polar. Impresii și peripeții din voiajul unor salvați de la naufragiu de spărgătorul Krasin* de Romulus Cioflec (1882-1955), a fost publicată în 2024 la apreciată Editura Eikon din București. Ea reprezintă ediția a doua, adnotată și corectată de autorul covăsnean, ce are la bază textul ediției I, apărut în 1930, ediție îngrijită de Luminița Cornea și Gabriela Corodeanu, născută Cioflec, fiica scriitorului, și cu o consistentă postfață de Luminița Cornea, neobosită și erudită cercetătoare a operei lui Cioflec. În plus, pe coperta a patra, volumul beneficiază de un scurt text semnat de cunoscutul și apreciatul critic literar Daniel Cristea-Enache, care consideră că avem de-a face cu o carte „pe cât de instructivă, pe atât de plăcută la lectură”, o carte scrisă cu „simț de observație, cu arta compoziției și totodată a detaliului relevant”, de către un cărturar ardelean, un adevărat savant, care a relatat pentru cititorul român călătoria sa în regiunea arctică din 1928. Daniel Cristea-Enache mai adaugă faptul că acribia Luminiței Cornea pune în valoare acest document cultural și antropologic de prim ordin, oferind publicului de astăzi „ocazia de a călători împreună cu Romulus Cioflec la Polul Nord”.

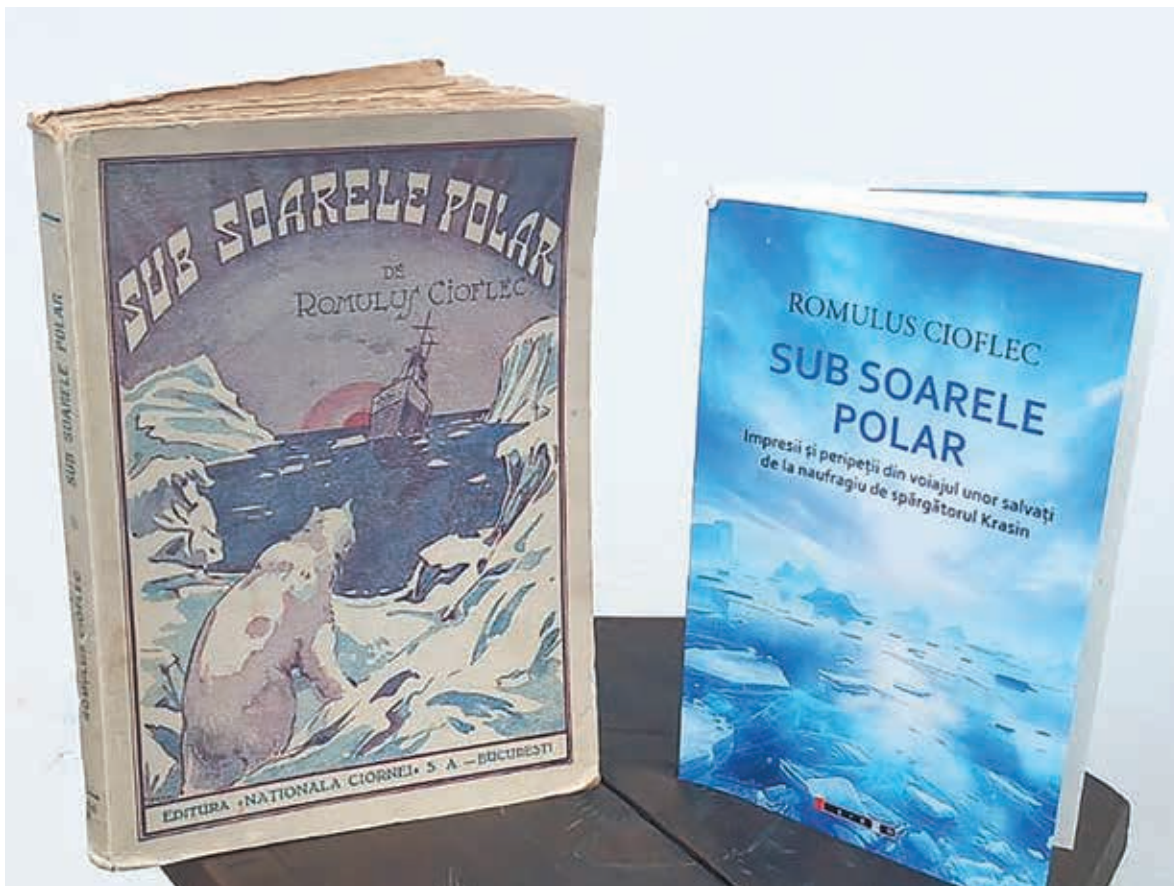
În excelenta postfață, istoricul și criticul literar Luminița Cornea precizează că după literatură, Romulus Cioflec (ce și-a exercitat toată viața profesia de dascăl) a mai avut un hobby, și anume călătoriile, autorul romanului *Vârtejul* aflându-se printre primii scriitori români (dacă nu chiar primul) care au călătorit cu avionul, într-o cursă regulată. Ea mai spune că între textele manuscrise descoperite în sertare uitate de vreme, fiica scriitorului, Gabriela Corodeanu, a descoperit o însemnare nefinalizată conținând mărtirisirea lui Cioflec despre călători sa „spre Pol”. Cu toate că a călătorit foarte mult, „nu ambiția unor performanțe și recorduri în materie de turism”, l-a determinat pe Romulus Cioflec să pornească la un drum periculos „printre ghețuri plutitoare, cu frig și pustietate!”. Cel care a scris romanul *Pe ur-*

mele destinului a străbătut multe dintre țările Europei, dar, lucru mai rar, el se numără printre pușinii români, care, în vara anului 1928, au ajuns până aproape de Polul Nord, susține Luminița Cornea și, nu numai că a fost acolo, dar la puțin timp a scris memorialul de călătorie *Sub soarele polar*, prin care își ia „în tovărășie” cititorii-frați transmițându-le impresiile și peripețiile prin care trece. Prin ineditul temei, cartea devine, potrivit Luminiței Cornea, o „scriere singulară în cuprinsul literaturii române”, mai ales că primul explorator român al ghețurilor polare Emil Racoviță, care ajunge la Polul Sud, a scris relatări preponderent științifice, și nu literare, să spunem.

Așadar, în 1928, Romulus Cioflec, împreună cu soția, a reușit să plece din portul german Hamburg în regiunile arctice, cu vaporul *Monte Cervantes*, ce îmbarcase 1.680 de pasageri, „cam mult pentru un voiaj de turiști prin locuri necutreierate”, dar în total, pe vas se aflau cam 2.000 de persoane, dacă la numărul turiștilor se adăugaseră încă 300 de oameni câți număra echipajul, plus 2 piloți norvegieni, „oameni mai necesari decât echipajul obișnuit al transatlanticului”. Scriitorul-călător era entuziasmat de „o plutire așa de fericită și într-un cadru atât de romantic”, el observând atent și nuanțat noul univers, consideră Luminița Cornea, astfel, la Bergen, doarește să debarce între cei dintâi, lucuitorii orașului norvegian fiind „pescari cu pălării mari, unsoase, ce unora le acoperă numai ceafa și le lasă dezgolită fruntea. Oameni în genere bine clădiți, tăcuți, ne urmăresc în tăcerea lor impasibili, știindu-ne dinainte rosturile și că din peștele loram putea lua cel mult imagini în Kodak-uri...” Romulus Cioflec descrie peisajele unice ale Norvegiei cu măiestria unui pictor, consideră Luminița Cornea, într-o „risipă de imagini și culoare”, descrierile fiind „copleșitoare”, iar autorul are meritul „a le nemuri în limba română”, în/ din acea perioadă, iulie 1928, oferind pagini cu o extraordinară valoare documentară: „s-ar putea să nu se găsească pășune destulă în vecinătatea orașului *Tromsø* pentru așa de mulți reni (câteva sute) pentru lunile de vilegiatură!”...

Ajuns la Cercul polar, Cioflec notează ca un geograf profesionist: „Cercul polar: 66 grade, 32 de minute și 30 secunde latitudine nordică”, apoi însemnările aparțin scriitorului: „marea e calmă,

Cele două
ediții ale vo-
lului *Sub
soarele polar*

adică oceanul! E calm, fiindcă suntem baricadați spre apus de peretele abrupt de stâncă al insulei Hestmandö evocând imaginea unui uriaș cavaler, a cărui mantie acoperă și calul”. Deși vaporul *Monte Cervantes*, cu care călătorește cel care a scris romanul *Boierul* era prezentat drept colosul nostru, pregătit pentru un asediu lung și văzut ca cetatea noastră plutitoare, la un moment dat marele vas este grav avariat datorat apariției ineluctabile a ghețarilor, căpitanul folosind fortăreața plutitoare pe post de... spărgător de gheață, manevrele lui neîndemânatică producând transatlanticului două avarii, acesta fiind aproape de a împărtăși soarta nefericită a *Titanicului*! În cele din urmă, a fost chemat în disperat ajutor spărgătorul de gheață rusesc, sau mai degrabă sovietic, *Krasin*, aflat în zonă, pentru remedierea pericolușilor fisuri ale lui *Monte Cervantes*, autorul român stând de vorbă cu membri ai echipajului rus, prin intermediul soției sale care „vorbea bine” limba lui Dostoievki și Tolstoi. Cu acest inedit prilej, Cioflec a formulat câteva concluzii de tip socio-cultural, astfel, oamenii ce formează echipajul rus sunt „lucrătorii de pe *Krasin* ai Rusiei noi, unii atât de tineri, încât n-au putut să apuce nici pe Țar, nici pe Dumnezeu – colaboratori detronați cam odată”. Ur-

când pe puntea spărgătorului de gheață, scriitorul din Araci notează ironic: „Iată-mă și în Rusia – fără viză sovietică și fără știrea Siguranței Generale”. În fine, după efortul susținut al celor de pe *Krasin* de a repara avariile de pe transatlantic, *Monte Cervantes* reușește să se întoarcă la Hamburg.

În condițiile societății românești în care a trăit, din perioada interbelică de o înflorire culturală fără precedent, o preocupare permanentă a scriitorului Romulus Cioflec a fost aceea ca „textul finit să fie impecabil”, afirmă criticul Luminița Cornea, care adaugă că „truda laborioasă, de atelier literar”, era dovedită ineluctabil de revenirea, în timpul când era pensionar, asupra operelor sale, inclusiv asupra celor deja publicate. De asemenea, în opinia avizată a Luminiței Cornea, cartea *Sub soarele polar. Impresii și peripeții din voiajul unor salvați de la naufragiu de spărgătorul Krasin* cuprinde „pagini admirabile” care evidențiază un „observator rafinat al spectacolului naturii”. În legătură cu acest volum, istoricul și criticul literar, folcloristul, eselistul și poetul român, cercetător și editor al operei eminesciene, membru titular al Academiei Române, Perpessicius scria: „Interesantă prin evenimentul de mondială însemnătate la care a fost martor, călăto-

ria d-lui Romulus Cioflec interesează mai ales prin tonul în care se desfășoară. Nu este călătorie fără rezultate, și aceea a dlui Romulus Cioflec, de sub soarele polar, aduce, oricând, informații suficiente. Nu informațiile de istoric și pasionat al amănunțelor enciclopedice din relațiilor dlui N. Iorga, între călătoriile căruia se află și aceea, recentă, din Țările Scandinave, cât informații în subsidiar, și mai ales o mărturie desăvârșită de ce înseamnă un voiajor inamorat de peregrinare și deliciile ei”. Vocația de scriitor modern a lui Romulus Cioflec se dovedește a fi evidentă în volumul de literatură de călătorie și memorialistică *Sub soarele polar*, lucrare de referință în opera sa, subliniază judicios Luminița Cornea. Cartea oferă generos cititorului o lectură plăcută, reconfortantă, calmă, o călătorie în compania unui

scriitor care, aflat în „tovărășia cititorilor”, n-a ținut să epateze sau să-l provoace pe lector la o aventură, ci a ținut să-l informeze, în același timp, să-l învețe să privească lumea cu discreție și cu multă curiozitate. Toate jurnalele de călătoriile ale lui Romulus Cioflec, punctează Luminița Cornea, reprezintă creații în care palpită viața sub semnul curiozității pline de inteligență și de bucuria cunoașterii, de iubire... Sunt lecturi captivante care nu se pot omite atunci când se studiază literatura română de călătorie, crede pe bună dreptate criticul și istoricul Luminița Cornea, completează profilul scriitorului Romulus Cioflec, fixându-i un „loc aparte în cadrul memorialelor de călătorie”. În concluzie, Luminița Cornea susține că este important ca talentul acestui mare amator de călătorii să nu se piardă în uitare.

Carmen Mușat-Coman

FETIȚA CU CODIȚE

Se spune că o fotografie face cât o mie de cuvinte. Va transmite ea ce e dincolo de privire, de surâsul abia schițat? Va povesti ea amintirile celei ce s-a oprit o clipă în parcul castelului Săvârșin, într-un 1 mai 1955, pentru noi, cei dintr-un alt secol? Desigur, ne acordăm mai multă importanță decât avem. Nu pentru noi a pozat fetița cu codițe și funde mari, cu un ilic negru în care e înfipță o insignă, purtându-și cu stângăcie costumul popular, după cum ne sugerează poziția mâinilor, într-un abandon încordat. Noi suntem însă norocoșii care ne putem imagina viața fetiței de 11 ani din Săvârșin, povestea prezentă fiind legată de castelul care a fost redat familiei regale. Pe vremea aceea însă, bicicletele erau sprijinite de gardul parcului de către bărbații îmbrăcați și ei de sărbătoare, în singurul costum, probabil, sau încă în straie țărănești – le vor renega mai încolo, când se vor duce spre oraș. Straniu drum, al căutării unei vieți mai bune, întotdeauna căutând în afara noastră mai binele. Micii sfârâiau acolo unde, cu nu prea mulți ani în urmă, doar câțiva oameni aveau dreptul de a păși. Istoria însă se schimbese, acum totul era al poporului, al tuturor. Dovedindu-se, în timp, că de fapt era tot al câtorva.

Trăsăturile fetiței din fotografie seamănă foarte bine cu trăsăturile unui bărbat dintr-o altă fotogra-

fie, dar aceasta este o altă poveste. O poveste pe care o știa gura satului, astfel că atunci când fetița trecea pe drum femeile, la poartă, șopteau:

Fetița cu codițe

– Uite, o vezi, e os domnesc, se vede că nu-i de-a noastră după cum calcă...

Poveștile fetei de 11 ani erau însă neștiute de gura satului... Și doar o întâmplare face să fie așternute aici.

Fetei din fotografie îi plăcea școala. Iar, lucru straniu, astăzi puțin o mai iubesc. Îi plăcea școala, însă mama nu avea încălziri și pentru ea, astfel că fetea lua bocancii mai mari ai fratelui ei vitreg și alerga în urma lui, implorându-l să o aștepte. Când fratele mai mare s-a dus la școală la Deva i-au rămas bocancii, dar și casa, căci mama venea la sfârșit de săptămână acasă, de la lucrul în mină, lângă Deva. Când a venit noua învățătoare în sat s-a bucurat, era tânără, îi plăcea de ea. Tânăra învățătoare era tânără și atât, nu avea de nici unele, așa că până la primul salariu a decretat astfel: o să vină în fiecare zi la masă la familia unui copil din clasă. Zis și făcut. Oamenii au ospătat-o cu ce aveau ei mai bun, au tăiat găina din curte, au frământat cozonaci. Doar era domnișoara învățătoare, da, încă se mai folosea apelativul „domnișoară”.

Când a intrat în curtea fetei cu codițe au întâmpinat-o câteva găini și o capră legată cu funie de gard, mirate de prezența vizitatoarei.

– Dar părinții tăi nu sunt acasă? a întrebat-o domnișoara învățătoare pe fetea cu codițe.

Lămurită fiind că sunt numai ele două în casă, domnișoara învățătoare a dat ochii roată prin încăpere și a mai întrebat:

– Și acum noi ce mâncăm?

Deja regreta lipsa ei de informație, auzi, să vină la masă la o orfană, aproape ca și orfană, copilul ăsta locuia singur toată săptămâna. Nu-i era de copil

Desen de Cosmina Marcela Oltean

cât de ea, se și vedea plecând cu burta goală și până mâine mai era cale lungă.

Fetea a pus în fața domnișoarei învățătoare o lădiță cu cartofi, domnișoara învățătoare, de voie, de nevoie, i-a curățat și i-a prăjit în tigaia pusă pe plita sobei în care deja trosnea focul aprins de eleva sa. În timpul ăsta fetea a ridicat de-o aripă găina neagră de pe cuiabar și a scos de sub ea două ouă, cele două ouă ale zilei de până atunci și astfel s-au ospătat amândouă, fetea, fericită că are cu cine împărți cartofii, domnișoara învățătoare pe gânduri, că așa situație nu mai întâlnește.

Domnișoara învățătoare nu a revenit, căci ori și-a luat primul salariu ori și-a luat seama, mai mare rușinea să vină la masă la o fetea ce locuia singură. Lingura sa de lemn a rămas pe marginea mesei, acolo unde o așezase fetea, sperând, poate, că într-o zi își va mai avea întrebuințare.

Și povestea se duce mai departe, auzită de fetea cu codițe: tot cam pe vremea când învățătoarea își căuta drum la mesele elevilor, pe ulițele satului treceau doi frați un pic cam „bolânzi”, după vorba ardelenească. La vreo 20-22 de ani, frate și soră, mergeau la toate pomenile satului, că erau sau nu erau neamuri. Și cum până și mila creștinească are o limită, la un moment dat s-au pomenit fără linguri la pomană, că se terminaseră, uite așa, brusc. S-au uitat ei ce s-au uitat la strachină, nimeni nu le-a dat și-o lingură, sătenii s-au felicitat, uite ce idee bună, au scăpat de ei, nu au lingură, nu mănâncă, nu mănâncă, nu mai vin la pomeni.

Când o fi fost următoarea pomană nu se mai știe, dar se știe sigur că au apărut frații cu... lingurile legate cu o sfoară la brâu.

Și oare, privind fotografia fetei cu codițe, ne putem imagina povestea dovcilor copti pe jar? Cum fetea cu codițe și încă vreo câțiva copii ascundeau dovcii în căpițele cu fân și, în zilele de toamnă, puteau fi văzuți din partea cealaltă a Mureșului, înfruptându-se cu felii mari de dovleac copt pe jar?

– Dar de unde aveți, măi, dovleac?

O întrebare ce le era strigată de peste râu, de acolo de unde primeau doar răspuns și și acela în hohote de râs.

Oare ne poate povesti o fotografie toate aceste amintiri?

Nicolae Scurtu

VIRGIL CIOFLEC ȘI MĂRTURIILE UNUI PICTOR DE GENIU

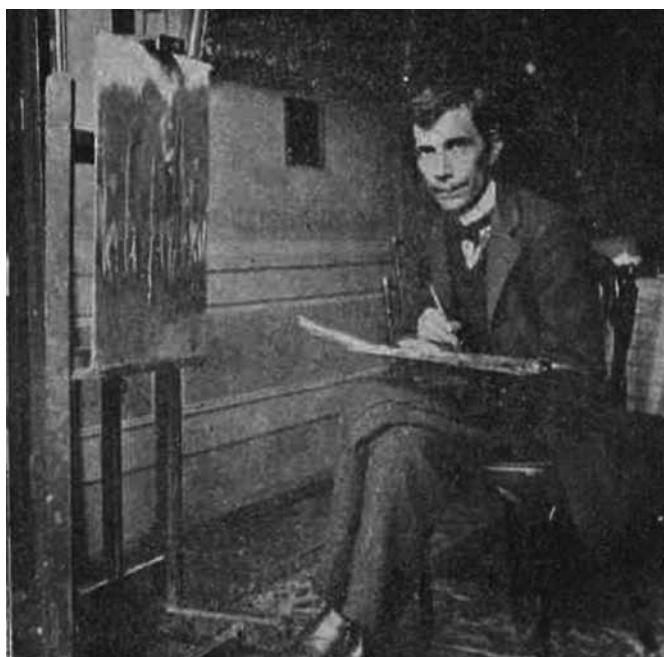
Unul dintre cei mai însemnați cunoscători și exegeți ai operei pictorului Ștefan Luchian (1868–1916) este, indiscutabil, istoricul și criticul de artă, eseistul, publicistul și prozatorul Virgil Cioflec (1874-1948) care i-a achiziționat, în timp, mai multe tablouri și lucrări de o excepțională valoare estetică.

L-a prețuit și apreciat, încă de la începutul prieteniei lor, l-a ajutat și stimulat în împrejurări dificile și i-a închinat un studiu¹ pertinent despre semnificațiile picturii sale.

A existat între ei și un incitant dialog epistolar, în care artistul Ștefan Luchian se destăinuie, cu franchețe bunului său prieten și exeget.

Evocarea *Vorbele unui pictor ~ Luchian*², identificată de curând, surprinde prin confesiunile artistului despre arta sa, despre emoțiile pe care le trezesc anumite peisaje, tablouri, pasteluri și alte opere.

Pictorul Ștefan Luchian nu ezită, nici un moment, să discute despre geneza operei artistice, despre valoarea sau nonvaloarea unor creații, despre cultura și gustul unor cumpărători și, mai ales, despre sentimentul trăinicieii artei plastice la care nu poate accede oricine.

Pictorul Ștefan Luchian în atelier

Mărturiile pictorului Ștefan Luchian au menirea de a instrui, de a forma și, desigur, de a sensibiliza o parte a publicului, care dorește să se inițieze și, astfel, să dobândească o cultură artistică și estetică.

Virgil Cioflec, profund cunoscător al artei românești și europene intuește, fără greș, marile izbânzi al acestui artist atins, în unele creații, de aripile geniului.

Uneori aceste mărturii apar sub formă dialogată spre a evidenția, și mai pregnant și mai convingător, opiniile celor doi creatori despre rolul și semnificațiile unei arte atât de greu de decriptat.

*

VORBELE UNUI PICTOR ~ LUCHIAN

O zi limpede și caldă de toamnă, către sfârșit. Împrejurimile potolite odihnesc învelite în zeci de valori, dulci, de aur. Prin ogrăzi lumea chivernisește; un topor purtat în sus sparge un buștean ce scoate zgomote înfundate, mute. Pe la porți bătrâne fac la târlici cu undrerele sclipitoare, vorbesc de la un prag la altul, din ochi păzesc liota de copii care se încură amestecându-se prin pulbere. Cu căciulile puse în vârful leucii, peste rânci, țărani în cămăși, desculți, merg pe lângă boii suri:

– Hăis, juratule!

Au descărcat povara, tihniți socotesc în gând cum să împartă paralele și cum să facă să le mai și rămâie... se duc pe la vetrele lor, în șir lung de cară...

– Cum ai dus-o vara asta?

Pictorul mă privește liniștit.

– Cum s-o duc, mă băiete, uite am lucrat... Eu altă petrecere n-am. Sunt mulțămît: trece vremea mai repede. Parcă mai mă lasă și junghiurile; când lucrez nu le mai simt.

Făcea o ulcică de garoafe, scânteioare; o undă roșie de lumină pătată ici colo de flori albe, galbene, – găteală ce face mândria omului de gust și pune la încercare simțirea unei femei.

– Ce să faci altceva? Faci o floare! Nu cumva o să mă apuc să fac uragane, cutremure de pământ, cataclisme, incendii, ruine?!... Ia, acolo, o floriceică! Și când ți-o spune că sunt și d-ăia de nu le plac florile, n-ai să mă crezi. Da, sunt! Ce să faci cu dificultățile, că mi-e rușine să le zic proști, – am văzut și nătărăi să le fie silă de-o floare.

Tacticos, își răsucesce o țigară între degetele lungi, transparente.

– Te uiți la peisajul ăla? Am pus copacii mai apropiati înadins. Opresc lumina prea tare; o strecoară; o fac mai fină. Numa se prelinge. Una-i să respecti natura și alta-i să faci ce vezi, cum o ieși să iasă! E grea meseria asta, grea. Până nu le știi ale ei nu faci nimic. Dintr-odată ce să obții?... după ce revii atunci vezi... Și parcă nu-i cu toate tot așa? Trebuie să lași la o parte, să uiți unele lucruri, asupra altora să insiști. Nu-i vorba, unii le mai uită ei și cu ghioțura³. Când te uiți la ce-au mângălit: o harababură! Natura îți dă povețe, când te pricepi să observi.

Aerul curat, dulcea răcoare a colinelor noastre, cele câteva săptămâni petrecute la Moinești, i-au primenit gândurile:

– Îmi place coala vara în toi, să picotez la umbră.

În noua dispoziție de spirit, cu pofta de lucru pe care o are, lungile zile, mohorâte, duse în singurătate, bolnav, între fotoliu și pat, par dispărute pentru totdeauna, din viața celui mai talentat pictor al nostru.

– Să știi să observi, asta-i cheia. P-ăștia care vin de pe la băi i-ai auzit vreodată spuindu-și unul altuia ce-au văzut pe unde au colindat? I-ai ascultat? Ce crezi că au băgat ei de seamă, cu ce impresii socoli că au venit acasă?... Doi care s-au târnut⁴ în gară... Un bou era cât p-aci să-l împungă tocmai când își sorbea cafeluța la han... Un câine turbat i-a mușcat servitoarea... D-astea-ți spune câte poftești, vreme să ai să-i ascuți. Unul să-ți vorbească de umbra unui nor cum trece peste o livadă, ori de un bob de rouă cum tremura într-un fir de iarbă?! Cei mulți nu văd nimic; trec cu ochii închiși, parcă s-ar fi vorbit unul cu altul. Pentruăștia ori ce-ai face e degeaba. Nu le intră pe voie nimeni. Incuții sunt mai pretențioși. Aștia te ia de sus. Îi dă zor cu ce-a apucat: «Las că știu eu, auzi pe câte unul; astea m-au îmbătrânit pe mine...» și n-are habar!

– A, domnule, dă-mi voie să-ți spun, mie nu-mi place orice. Am gusturile mele. Și știu una și bună. Pictura exactă, linsă, făcută în lege, aia da! tot frumoasă

rămâne!» Mai se-nvârtește într-un picior și îl auzi iar: «Pastelul, las că după mine nu e artă, dar chiar dacă ar fi, e o artă prea inferioară... Asta-i părerea mea.»

Chiar un cunoscut amator de artă de la noi crede că dacă nu vinzi un tablou e că nu-i bun, și dacă mai vii cu el la altă expoziție, te trezești că te întâmpină, întinzând mâna și închizând din ochi:

– P-ăsta l-am mai văzut.

La început crezi că l-a ținut minte, și-ți pare bine că l-a remarcat și fără să-l cumpere. Dacă ai însă nițică răbdare, îl vezi cum cade singur în capcană:

– Și asta e tot vechi. Îl ții minte bine... recunosc cerul, perspectiva. – Eu nu prea-i las, le spun de la obraz: N-aveai de unde să-l vezi. Ieri l-am făcut... nici nu-i uscat bine. Ca și cel cu «opinia» lui, revine: «Pastelul e o artă inferioară».

Nu găsesc, i-am răspuns. Eu care fac pasteluri trebuie să am și eu o opinie. Nu ne lovim!

Apleacă pastelul, îl înclină încet, cu ochii dați în gene, se uită pe d-asupra, de sus în jos, fluieră două trei note de flaut...

– Așa-mi place să-l privesc, cu pufulețul ăla de viață... Ia uite nuanțele astea între verde și cenușiu, cât sunt de plăpânde, ca praful de pe aripile fluturelui... Cine umblă după desen în unghiuri, dur, cum o să sufere pastelul, arta asta așa de grațioasă?...

Mai trece puțin:

– Nu-i ca la pictură. Pastelul e mai cald, mai suplu... liniile astea care se pierd nu le ai în ulei... Și trebuie să fii sigur: unde ai pus, acolo rămâne! E ciudat când combini culorile. Care s-o pui întâi, care pe d-asupra. Lași goluri, le împlinești pe urmă ca să ferești petele... Nu-i ușor, nu! Pictorii cam iau în răs pastelul, da nu spun că de câte ori au încercat au buclarisit-o. – Nu-și poate lua gândul de la reflexia amatorului:

– «O artă inferioară!» D-aia uleiul s-a înnegrit și pastelul stă cum l-ai pus. Toți fac pastel și de ce nu expune nici unul? fiindcă nu le iese! Altă tehnică are. Ca și acuarela: odată ce l-ai pătat, gata! nu se mai duce: altu, băiete!

Face haz de prefăcătorie, de lipsa de sinceritate:

– Și poftim de fă un pastel care să nu se ție, să vezi cum o ia razna în toate părțile... măcar că se păstrează, intact, sute de ani. Așa, dacă te-i pune cu cârpa de scânduri pe el dă-i, dă-i, firește, reușești să nu se mai vază nimic... La început se scutură puțin, când lucrezi; ce se prinde însă e legat în șuruburi, nu mai are moarte.

Ia un pastel, fără cadru, pe care întâmplător îl are la îndemână; îl ține cu o mână întins, și cu dreapta îi cară la bastoane:

– A picat ceva? Se scutură, de?

Ne uităm amândoi la coala de hârtie așternută pe jos, albă ca și înainte:

– O să ies în piață să-l bat ziua nămieza mare!

Ori de câte ori indiscreți îl supără cu păreri ne-
cugetate despre arta lui, dintr-o mișcare repezită se apasă cu necaz în bastonul de cireș; răzimat într-un cot, ridică fruntea, cu gura strânsă buză-n buză, ca să oprească năvala dinăuntru, se aprinde la față, te privește fulgerător...

Cu o intimă revărsare de afecție, binișor, așează pastelul pe șevalet. Schimbătă privirea, ochiul liniștit, cu bunătate, plin de iubire, pipăie cu un deget o frunză, argintul vechi de pe scoarța unui mesteacăn. Simte că acolo-i o viață, pusă de el, tremură la cea mai mică atingere...

– Să-l fi văzut acolo, la locul lui, copăcelul ăsta tânăr! Frunzele erau de dantelă... spânzura printre crăculițe... fine, ușoare. Puteai să-l admiri în bună voie; și desenat fără greșală. Natura are ambiția asta, să răușască tot ce face. Și ce model! Poți să-l faci de mii de ori fără să faci doi la fel. Câți se vaită că nu mai știu ce să facă; n-au subiecte: le-a sfârșit?!...

– Pe câți nu-i auzi în fața unui petic de cer, un plănuleț de câmp, cu doi trei copăcei în fund: «Ăsta-i un detaliu! Chestie de detaliu!» Și lucrarea artistică dacă n-are detalii interesante te uiți odată la ea și ai isprăvit. Detaliile astea dau farmecul. La o pânză de Grigorescu de ce nu te mai saturi uitându-te?

Cuvertura roșie de pe divan aruncă pe peretele alb o dogoare ușoară, mai mult gălbuie. Din cadru privesc doi ochi îndurerați de femeie. Zvâcneala înfrigurată a pleoapelor arse de lacrimi căutau, ai fi zis, un sprijin...

– De ce nu l-ai *finit*, mă întreba cineva. Mai întâi să ne înțelegem ce-i *finit*? Ce-i pentru d[umnea]ta schițat, pentru mine e *finit* și prea *finit*... Parcă îți pozează expresia?! Trebuie s-o prinzi! Și nu-ți trebuie mult ca să răușești orice ca să strici. Cu o linie poți să dai un surâs ori să faci o zgâită. Mai bine inegal, cu greșeli, decât corect și uscat. Liniile alea care se pierd dau suplețea, mișcarea... Compoziția, sentimentul, culoarea... astea n-au profesor. Ori le ai, ori nu le ai.

Își îndreaptă petecul de covor pe care stau picioa-

rele; pe figură aleargă o undă din mintea aceea a toate înțelegătoare, adâncă:

– Auzi vorbă: de ce nu descompun colorile pe pânză? Da ce, eu fac fizică?! Pe mulți a orbit culorile astea descompuse!... Ar fi ca și cum ai pune pe om să stea cu ochii în soare...

Și fiindcă îi stă mult mai bine artistului să povestească nevoile prin care a trecut ori greutățile artei lui, decât succesele în străinătate, spune lucruri ce întrețin severitatea cu care se judecă singur:

– Să știi să desenezi... Câți știu la noi să deseneze? Fără desen nu poți face nimic. Poți să ai talent, dacă nu lucrezi e degeaba. Mâna trebuie să-ți umble. Și poți să desenezi bine, să ai culoare cât de frumoasă, dacă nu pui simțire nu iese nimic...

Nu-i ușor de precizat în ce stă misterul acesta înțeles cu adevărat de prea puțini, mister care se dezvăluie înaintea lor, îi citesc taina, apreciindu-i marea lui valoare:

– Nu poate să fie ceva mai greu și mai plictisitor de explicat decât de ce un tablou nu-i bun. Nu-i bun, fiindcă nu-i bun!

Îi cad ochii pe o pânză, dată mai la o parte de celălalte, anume parcă:

– Am făcut înadins florile astea, conștiincios, exact, ca o elevă silitoare. N-a ieșit. Subiectul în pictură nu-ți atrage atenția dacă e făcut așa cum e. Nu te interesează. Un subiect cunoscut să-l prezinți într-o formă nouă. Să vorbești de lucruri pe care le cunosc toți, fără să le zici pe nume. Să le învâlești. În poezie, metafora de ce-i frumoasă? Acel vulgar «seamănă ca două picături de apă» e arta cea mai ordinară. Din păcate după asta se prăpădesc ai mai mulți.

Conciliant, le găsește și acestora o scuză, un cuvânt de iertare:

– N-au văzut... Nu și-au bătut capul cu d-alde d-astea.

**

Îmi mai arată un peisaj, cu nori de ploaie, făcut la deal, cu orizontul sus, proaspăt, așa cum spală apa și pe urmă când dă soarele de întineresc toate, strălucesc ca într-o oglindă:

– Am dat cu el d-azvârlita. Nu-mi plăcea. Norocul e c-a căzut pe spate. A scăpat. În lăuntru, când m-am uitat, se schimbasesc... Plein-airs-iștii au căzut în

Calendarul Minervei pe 1910

Material literar inedit, variate articole asupra împrejurărilor actuale, și asupra mai însemnatelor așezăminte naționale, splendide suplimente în culori, ilustrații relative la evenimentele mari ale anului, vederi din țară, originale, reproduceri după tablouri de Verona și Luchian.

„MINERVA“
BUCUREȘTI

Calendarul Minervei 1910

exagerație. Ce faci în lumină nu poate să fie exact niciodată; e convențional. Vrei să faci o umbră la o cută și pui o pată. Vii iar cu penelu. Te uiți. Ce să fac? S-a schimbat soarele, ți-a furat umbra! N-ai nici un control. În atelier vezi numaidecât...

E foarte greu să redai fraza aceea scurtă, expresivă, colorată, a lui Luchian. Nuanța vie, întorsătura gândului, accentul acela cald al vocii lui bărbătești, convingerea cu care le spune, pauzele anumite... sunt lucruri care trăiesc și care fug?

Mihai Marinache

VIRGIL CIOFLEC, UN PRIETEN APROPIAT AL POETULUI PANAIT CERNA (1881-1913)

Fondul Virgil CIOFLEC, existent la Biblioteca Academiei, conține, așa cum menționez în materialele publicate în *CAIETELE DE LA ARACI* (nr. 19 și 20/ 2023), 9 piese (cărți poștale și scrisori) pe care poetul Panait Cerna, aflat la studii și pregătirea doctoratului în filozofie în Germania, le-a adresat prietenului Cioflec între septembrie 1907 și august

– Noi pictorii privim cu ochii, da' lucrăm cu sufletul. Un artist nu atât să aibă siguranța, ci pre-simțirea, că ce-a făcut e bine. În ce facem noi, voința dă lucrări dure, greoaie, care te obolesc. Una e să fii harnic și să lucrezi, alta să te încăpățânezi. Arta e ușoară, senină, cumpănită.

*
**

Fără să prindem de veste, din fundul zării depărta-te, vine o ceață ai zice, subțire, ca o pânză. Iacă însă că nu e numai în partea aceea. În dreapta, la spate: la fel. Se saltă, se ridică întruna. Și din ce în ce se apropie. Soarele s-a ascuns ca după o perdea, i-a scă-pătat tăria, parcă i-ar fi luat-o cineva deodată. Raza nu mai încălzește, lumina i-a slăbit... Nu știi de unde se stârnește un vânt înghețat ce te înfășoară ca un bici, scutură copacii, zgâlțâie țățânila, încearcă tabla de pe acoperișuri, – într-un fuior uriaș mătură linia din Grozăvești, nici uliță de țară, nici stradă de oraș... rostogolește frunzele uscate, le aruncă peste garduri, prin case. Tremură buruiana prăfuită de pe marginea drumului. Țarina toată e o pâclă vineție. Într-o clipită s-au schimbat toate. Aerul pare că s-a jilăvit. Trebuie să închidem fereastra. Schimbarea asta neașteptată ne amuțește, ne pune pe gânduri.

V. CIOFLEC

Note:

1. Virgil Cioflec ~ *Luchian*. București, 1924, 30 pagini + 1 foaie. (Cultura Națională).

2. Virgil Cioflec ~ *Vorbele unui pictor* ~ *Luchian* în *Calendarul Minervei pe anul 1910*, p. 136–144 + 5 reproduceri și 2 portrete ale pictorului.

3. Ghiotură ~ în număr mare, în cantitate mare.

4. Târnut ~ păruit, bătut.

1912. Prin bunăvoința și inițiativa prof. dr. Luminița Cornea, redactor-șef al publicației semestriale de literatură a Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni din Sfântul Gheorghe, aceste **inedite** văd lumina tiparului mai întâi **aici**, întregind, prin detalii semnificative, cunoașterea personalităților aflate în dialog.

Continuăm, și în acest număr al revistei, să prezen-

tăm conținutul ultimelor patru cărți poștale adresate de Cerna lui Virgil Cioflec: din München în 1908 (2), din Berlin în 1909 (1) și din Sinaia în 1912 (1). Dintre toate, cartea poștală din ianuarie 1908 dezvăluie informații utile istoricilor literari: preocuparea lui Cerna privind traduceri din Gottfried Keller și Shelley, intențiile și aprecierile asupra vieții literare din țară, motivele care îl împiedică să-și manifeste „deocamdată” independența în publicistica literară a vremii.

(șt.p.) Muenchen 17 ian. 1908

Frate Virgil, îți trimit de departe o caldă îmbrățișare și te rog să o treci mai departe și prietenilor, cari vor prăznuți cu tine anul cel tânăr.

Îți mai trimit, spre păstrare, tălmăcirea pe românește a unui gând interesant din Gotf. Keller. În curând urmează altele din Shelley, împreună cu o scrisoare mai lungă.

Aș semăna cu dragă inimă câte ceva și eu în brazdele reîmprospătate ale vieții noastre literare, dar, deocamdată mi-s mâinile legate.

Al tău devotat, Cerna

Modul de adresare (“*frate Virgil*”), salutul, urările și îmbrățișările transmise și prietenilor (“*cari vor prăznuți cu tine anul cel tânăr*”) impresionează prin sensibilitate și delicatețe sufletească.

“*Tălmăcirea pe românește*” a unor creații din opera lui Keller (1819-1890), scriitor elvețian de limbă germană, este rodul unor afinități cu acest creator care îi era cunoscut lui Cerna din paginile „Sămănătorului”. Șt.O. Iosif tradusese deja „Cântecul lui Pan” (nr.39/26 sept.1904), „Curcubeul” (nr.27/1 iulie 1907) și „Gânduri” (6 catrene în nr.29/ 15 iulie 1907).

Într-o scrisoare trimisă lui Titu Maiorescu (München, 8 decembrie 1907), Cerna relatează profesorului său, cu mult umor, pățania cu librarul local care îi răspunde contrariat românului că G. Keller nu a scris poezii, ci doar nuvele.

*“Ba am fost la o librărie să cer Poezii de Gottfried Keller. Librarul a holbat niște ochi mirați la mine și mi-a răspuns în păsăreasca lui, că n-are știre să fi scris Keller poezii, – numai nuvele. Dar eu țineam morțiș că există (...). Am găsit totuși minunate acele câteva cântece și mă voi încerca să traduc unul pentru **Convorbirile** noastre, care, în treacăt fie zis, îmi sunt foarte dragi, fiindcă îmi vorbesc de Eminescu și de D.voastră”.*

Cărțile poștale (München – șt. poștei București 2.III.1908; Berlin – șt. poștei București 8.II.1909) nu prezintă decât un interes strict documentar, evidențiind, în sfera relațiilor interpersonale, dincolo de timp și loc, aceeași căldură sufletească și camaraderie. Un detaliu cu o relevanță specială: Cerna

Carte poștală trimisă de Panait Cerna lui Virgil Cioflec

transmite urări și mulțumiri soției prietenului său, care a avut amabilitatea de a-l saluta pe poet în epistolele de răspuns, pe care, din nefericire, până la acest moment, nu le cunoaștem.

(München,? feb.1908) / București, șt. poștei 2 martie 1908

Dragul meu,

De ce nu ți-am răspuns imediat ? Pentru că la întrebarea ta precisă, nu pot da răspuns precis.

Peste 5-6 luni sunt în țară și atunci – vom limpezi lucrurile.

Multe sărutări de mână Doamnei tale – și calde mulțumiri pentru salutările ce mi le-a trimis.

Al tău devotat, Cerna

*

Berlin, 5. II. 1909

Dragul meu,

Primesc o veste din București, c-ai de gând să pleci în străinătate. Dacă îți cade drum prin Berlin, te rog foarte mult să dai și pe la mine. În orice caz te-aș ruga să-mi scrii din localitatea unde vei poposi, ca să știu unde să-ți adresez din când în când câte un rând de prietenie.

Salutări multe Doamnei.

O frățească sărutare de la al tău, P.Cerna

Taubenstrasse 4.IV, Berlin

*Îți scriu într-un noroc. Nu știu, care e adresa ta exactă.

Ultimul document existent în fondul menționat de la Biblioteca Academiei, care documentează relația de prietenie dintre Cerna și Virgil Cioflec, este o carte poștală expediată de poet la 23 august 1912 din Sinaia. Familia Cioflec se afla la Poiana Țapului. La proiectata întâlnire, ca răspuns la o invitație, va participa doar Cerna. Doamna Zarifopol (“frau Doktor”), din cauza îmbolnăvirii fetiței și a absenței soțului, e nevoită să amâne până la ivirea unui moment potrivit. Despre frecvența acestor invitații prietenești, aflăm amănunte și dintr-o scrisoare a eseistului și criticului literar Paul Zarifopol expediată lui Cerna la Leipzig în decembrie 1911: „Noi nu

putem veni anul acesta la Lipsca; poate la iarna viitoare să mai dăm pe acolo. Pe vară vii la Sinaia?”.

Sinaia, 23 august 1912

Dragii mei prieteni,

Îmbolnăvindu-se Sonia, nu mai e sigur, dacă venim mâine la Poiana Țapului. Frau Doktor vă roagă s-o invitați pe altă dată, când va fi și consortele D-ei aici.

Cât pentru mine, eu viu desigur Duminecă, chiar dacă nu va binevoi mult așteptatul Mișu să fie de față.

Cu drag al vostru, Cerna

Încheiem cu următoarele rânduri ale scriitorului, muzeografului și istoricului literar Horia Oprescu, îngrijitorul unei impunătoare ediții de *Corespondență. Studii și documente*, care aduna aici un număr însemnat de epistole destinate lui Virgil Cioflec, dar și provenite de la acesta: „*Corespondența scriitorilor, mari sau mici, a stârnit, totdeauna, interes. Dincolo de elementul inedit ori de senzație, filele de corespondență înfățișează pe autor așa cum e, în forma lui firească. Fără înfrumusețări stilistice, lipsit de gloriola sa artistică. O scrisoare este, mai întâi, un ecou real, o scânteie de viață. Epistola echivalează, într-un fel, cu documentul. Ea oglindește, am zice, cu fixitate științifică, un om într-o anume împrejurare. Un grup de file epistolare, extinse în timp, pot reprezenta o întreagă epocă”.*

Demersul nostru, de reconstituire și completare a biobibliografiei unor personalități intrate, din păcate, într-un con de umbră, va continua...

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1. Horia Oprescu, *Scriitori în lumina documentelor*, București, Editura Tineretului, 1968.
2. ****CORESPONDENȚĂ. STUDII ȘI DOCUMENTE*, Ediție îngrijită, note și Cuvânt înainte de Horia Oprescu, EPL, 1969, p.43-110.
3. Luminița Cornea, *Virgil Cioflec. Contribuții biobibliografice*, Editura Sud-Bolintin Vale, 2021, p.25-138.
4. ****Panaît Cerna în Corespondență*, Editura StudIS, Iași, 2023, p.67-68, 161-162.
5. Revista *MANUSCRIPTUM*, București, XIII, 2 (47), 1982.
6. ****Biblioteca Academiei Române, Fondul VIRGIL CIOFLEC* (Emitent: Panaît Cerna. Destinatar: Virgil Cioflec, 20 sept.1907-23 august 1912), Cota S 36 (1-9)/ CXCVI.

Nicolae Mecu

CU MIRCEA FRÂNCULESCU...

Există oameni al căror contur se definitivează înainte de momentul final ce i-a prilejuit lui Baudelaire memorabilul vers ultim din poemul „Le tombeau d' Edgar Poe”. Acel „el însuși” săvârșit de trecerea în eternitate nu le e dat de destinul operei în posteritate, ci le este deplin fixat înainte de intrarea în ea. Așa simt că s-a întâmplat cu MIRCEA FRÂNCULESCU, de la a cărui plecare se împlinește un an în chiar aceste zile. Cu mult timp înainte de sfârșitul lui – și fără niciun gând la acest sfârșit – , în „tabelul lui Mendeleev” din capul meu locul său era definitiv stabilit. Îl plasasem fără nicio reticență în „grupa” „Jacob Negruzzi”, adică a legendarilor redactori de mari publicații literare.

Lui Mircea Frânculescu îi datorăm supraviețuirea revistei „Limbă și literatură” din anul 1990 până în 2020, în condiții administrative din ce în ce mai vitrege, de la absența fondurilor și a editurilor dispuse să o publice la dificultatea de a găsi o simplă odaie în care să funcționeze redacția. Dacă se va scrie odată istoria acestei valoroase publicații, se va vedea prin câte „locații” a trecut ea, de câte ori a trebuit să-i fie schimbată, pe copertă, „adresa redacției”, trebuitor colaboratorilor și cititorilor.

Lăsând însă deoparte asemenea aspecte – totuși vitale în funcționarea unei publicații – , voi încheia ideea rescriind aserțiunile din „Amintirile de la Junimea...” ale lui G. Panu, înlocuind doar numele redactorului și al revistei: „Fără Mircea Frânculescu nu ar fi fost „Limbă și literatură”. Nu mă refer, de data asta, la partea administrativă, ci la cea pur profesională. De când l-am cunoscut – pe la jumătatea deceniului 1970-1980 – mi-am dat seama că EL era acolo FILOLOGUL. Am simțit asta pe propria-mi pagină, au simțit-o toți cei care au colaborat la revistă, precum și, vai, cei cărora ea le-a refuzat publicarea. Frânculescu deținea nu numai cunoașterea, știința filologiei, ci și pedagogia ei în relația cu colaboratorii. Fără să clipească, el știa să taie în carne vie, indiferent al cui era manuscrisul, însă o făcea în așa fel încât chiar orgoliile mai exacerbate cădeau – fără multe fasoane – în creștineasca smerire în fața evidenței.

Uneori priveam cu uimire cum omul acesta, care avea un chip de copil etern și de o neîntreruptă jovialitate, arăta fără nicio sfială sau emoție – cu manuscrisul dinainte și cu condeiul făcând viraje și picaje – unde este buba: de limbă, de logică, de stil, deseori și de informație. El însuși dotat cu o minte limpede și riguroasă, nu se lăsa până când exprimarea nu își devenea logică, clară și – ideal suprem – simplă.

Intellectual de structură și cultură clasică, Mircea era un adversar imbatabil al tuturor ușupelilor și scâlâmbăielilor gândirii, de care, dincolo de extirparea lor chirurgicală din manuscrise, făcea mare haz în convorbirile cu amicii, filologi împătimiți, între care Mihai Vornicu, Mihai Moraru, Mircea Anghelescu, Andrei Nestorescu și – „cu voia dumneavoastră” – subsemnatul NM. De fapt, acestea erau temele prioritare ale discuțiilor dintre noi, din care nu o dată se ridica, asemenea unei implacabile concluzii, un enorm haz specific. Hazul filologic, i-aș zice. Fie că te aflai în academia, sobra condiție de colaborator al revistei (al revistelor, trebuie să spun, fiindcă tot el o pregătea și pe cea pentru elevi, „Limbă și literatură română”), fie că participai la „banchetul” lingvistic și stilistic de dincolo de „sumar”, Mircea rămânea același trăitor și promotor al erudiției vesele.

M-am referit mai sus doar la o fațetă a portretului său definitiv. Cu altă ocazie, mă voi încerca și în celelalte. Fie-i țărâna ușoară și odihnească-se-n pace!

3 februarie 2024

NOTĂ:

Minunat și adevărat portret al Filologului Mircea Frânculescu! Am învățat multe de la Mircea Frânculescu! Eram profesor de liceu, în provincie, dar știa să ne stimuleze în cercetare și pe noi, cei departe de capitală. A fost în Sf. Gheorghe la două evenimente organizate de Societatea de Științe Filologice. I-a plăcut la noi. Ne-a apreciat pentru organizare și implicare. Ne-a publicat în revistele *Societății de Științe Filologice*. Cred, cu vreo doi ani în urmă, că am vorbit cu el și chiar i-am promis că îi voi trimite un material pentru revistă, cea pentru elevi. A rămas promisiunea. Îmi pare atât de rău că nu am îndeplinit-o. Iartă-mă, Mircea! Fii vrednic și acolo, în Împărăția lui Dumnezeu!

Luminița Cornea, 2 martie 2024

Ion Onuc Nemeș

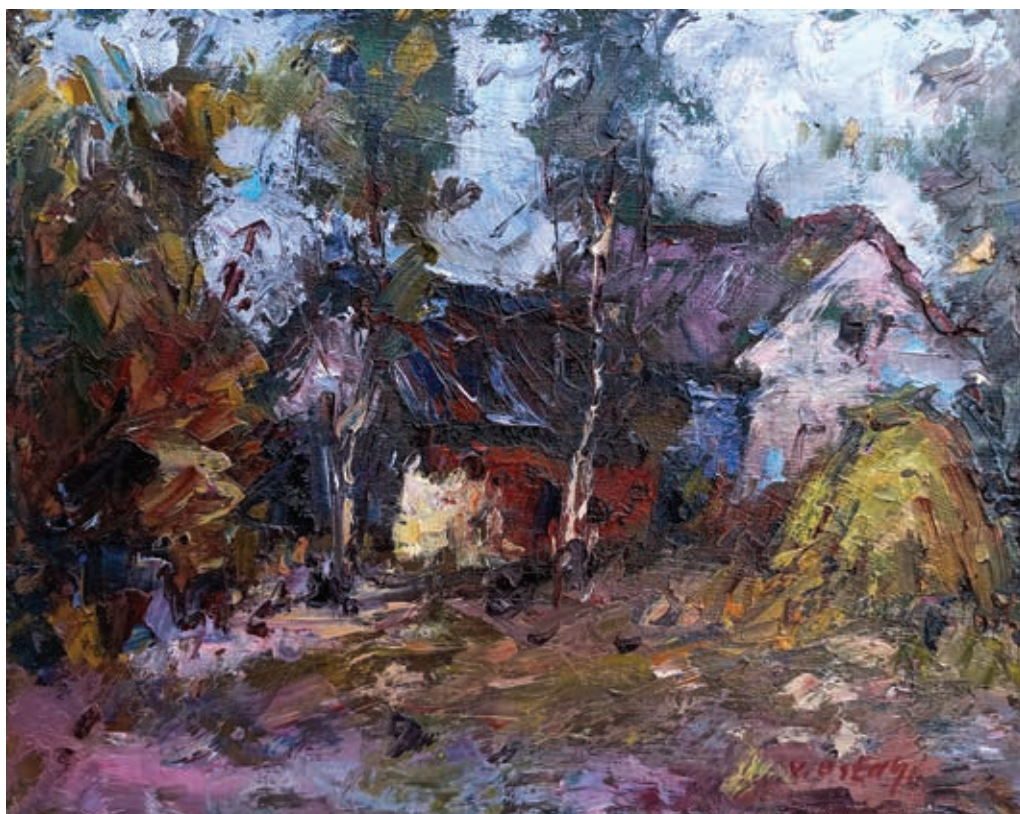
VREMEA COASEI

Nici nu apuca bine să crească iarba în ocol și în grădină, că și auzeam în urechi sunetul metalic și ritmat al coasei. Știam vecinii după sunetul și ritmul bățăilor: „Aista-i badea Sămoilă a Țârcului”, „Aista-i Davidu lu’ Maștei”, „Aiștia-s feciorii lu’ badea Valer a Bojii, Liviu și Roman”, „Aista-i Dăviduța”...

Din clipa în care se auzea coasa, grădinile și fânețele nu mai aveau astâmpăr. Cu mult înainte de răsăritul soarelui, când iarba era încărcată de rouă, cosașii porneau cu coasele pe umăr: „Amu, de dimineață, pă rouă, să taie iarba ușor, ca și cașu!”, zice Moșu Ghepeț.

Pentru bățutul coasei, Moșu Ghepeț scotea din straiță ileul și ciocanul, arceriu și cutea, le punea lângă cenușer, trăgea coasa aproape, sprijinindu-se în cotul stâng, întindea de jumătate piciorul stâng, iar piciorul drept îl așeza în așa fel încât să facă un unghi pe care să sprijine toporăștea. Cu mâna stângă prindea lama coasei pe dedesubt și o plimba ușor peste ileu, în timp ce cu mâna dreaptă o bătea cu

ciocanul. Mai multe băți în același loc, băți trase ușor spre interior, ca să nu strice gura coasei: „Dacă n-o bați bine în gură, coasa nu taie, îi ca ceagla, butucănoasă, mai mult te canonește, decât te ajută. Aștia-i ca muierea, dacă vrei să te asculte, bate-o bine”, zicea el în glumă. Tot satul îl știa ca om pontos, și așa îi și lua vorbele. Când ajungea cu bățutul coasei la capăt, spre toporăște, îndrepta gura coasei cu cutea de piatră și era gata de intrat în brazdă. Doamne, cum mai zburau fluturii în fața coasei, erau ușori ca un clipit de ochi, în toate culorile pământului. Cum se apropia Moșu cu coasa, câte o pasăre speriată sărea de pe cuib, alteori trezea câte o sopârlă sau un pui de șarpe, chiar și câte un pui de iepure, găze colorate și zgomotoase săreau în mici norișori și se grupau în mici forțe de apărare. Deasupra acestui univers viu, suverană era coasa care înainta cu ritm egal și ferm. Din când în când, Moșu se oprea, ridica coasa cu mâna dreaptă, lua o mână de iarbă din brazdă, ștergea lama coasei, apoi o ascuțea cu cutea, în sunetul acela unic care dădea zilei atâta

Vasile Ostahi: *În ocol* –
2022, ulei pe pânză,
24 × 30 cm

pace și liniște. Mă uitam la Moșu cum duce coasa prin iarbă, și la lama oțeloasă și strălucitoare în care se reflectau cerul și norii verii.

Când soarele era deasupra capului, Moșu se oprea din cosit, așeza coasa sub o brazdă, „să să hodineasca și ea o țără!”, și ne pregăteam să mâncăm de amiază. Din straiță scotea pita din care tăia strijele cu brișca, patru cepe smulse de mine din grădinuță, un bruj de brânză usturoaie, o bucată de clisă, cât un lat de palmă, un pic de sare legată într-un colț de dosoi, apoi, din peteică, hârbul de lut cu zamă de șălată și două linguri de lemn cu coada lungă. Mama bătrână nu uita niciodată să puie în straiță și o potorișcă cu pălincă de prune. Stăteam amândoi pe cenușer, Moșu, fără clopul de paie pe cap, zicea cu vocea tare rugăciunea și ne apucam de mâncat. Chiar dacă am mâncat acasă, înainte să plec, Moșu mă îndemna blând: „Nucuțule, ia și-mbucă, că niciări nu-i mâncarea mai bună ca pe hotar!” Mulțumea lui Dumnezeu pentru bucate, apoi se întindea un pic, „să-și îndrepte cioantele”, timp în care eu adunam flori pentru coronițe: tătaișe, trifoi, schinteiuțe, macriș înflorit, măghiran, sunătoare, romoniță, cicoare, păpădie, maci, violete, piciorul-cocoșului, păiuș, clopoței, in, mentă, gălbenele, toate florile create de bunul Dumnezeu ca să-l bucure pe om. Eram în rai, umblam peste tot de capul meu, și mă tot gândeam, cu mîntea mea puțină de prunc, că multă vreme o avut Dumnezeu să le facă pe toate, în atâtea culori și forme!

Badea Gheorghe cel orb

Chiar dacă locuia la o distanță de patru sate, badea Gheorghe din Șard venea des la noi. Oamenii îl primeau în ocol, întotdeauna cu o vorbă bună, îi dădeau de mâncare și-l ascultau cât de frumos cântă.

Venea pe jos de la casa lui, pornind dimineața devreme. Avea o botă lungă de alun, în care se sprijinea și cu care pipăia drumul, mai înainte să calce cu picioarele. Cunoștea oamenii după glas. Striga la poartă și oamenii îl primeau bucuroși.

– Ce faci, Gheorghe? îl întrebau, iar el se grăbea să răspundă.

– Am venit iară să vă văd – zicea el, care nu vedea nimic, pentru care lumea din jur era un amestec de negru și de absență. Lumea lui era cea a sunetelor. De îndată ce i se da un scaun sau un butuc de lemn pe care să șadă, se liniștea, încordarea îi dispărea încet, chiar dacă ochii lui absenți fugeau numai după sunete. Cerea un pahar cu apă, că-i era sete de la drum, apoi începea să cânte. Avea un glas frumos, curat, cu un soi de tristețe în el, indiferent ce cânta, tot jale era în vocea lui. Pupilele mari îi jucau agitate în orbite, încercând parcă să spargă zidul de întuneric care îl despărțea de lumea asta. Purta o straiță mare în spate, în care aduna ceea ce primea de pe la casele oamenilor, iar oamenii îi dădeau din puținul pe care-l aveau, că așa-i creștinește, să dai și să ajuți pe cei fără noroc.

Până într-o zi când badea Gheorghe cel orb din Șard a pășit dintr-un întuneric în alt întuneric.

Lucrări de Elena Graure-Manta – sticlă spectrum, tehnică mixtă

Mihaela Malea Stroe

HOME SCHOOLING... DE ALTĂDATĂ

În satul meu natal (Mihai Vitezu) nu era grădiniță. Am avut norocul să petrec cei „șapte ani de-acasă”... acasă! Mama, care se mutase și se angajase la Sighișoara, a încercat să mă „urbanizeze”. Două tentative au eșuat rapid. La grădinița germană nu m-au primit, locurile fiind rezervate pentru copiii sași. Apoi tanti Kunft, plătită să stea cu mine cât era mama la serviciu și să mă învețe germană acasă, a „demisionat”, eu nevrând în ruptul capului să învăț nemțește și nearătând nicio tragere de inimă să merg de două ori pe săptămână la o biserică din Cetate unde preotul și credincioșii vorbeau în altă limbă, tanti Kunft se cufunda în rugăciune cu ochii închiși, uitând de mine ca de un bagaj în plus, și nici măcar nu aveam la ce să casc ochii pe pereți, că icoane nu erau. Nu cred că refuzul de la grădinița germană m-a făcut să refuz, la rândul meu, limba germană. Mai degrabă „metoda” lui tanti Kunft (o auzisem vorbind românește, dar mie-mi vorbea numai nemțește) m-a făcut îndărătnică. Ea zicea – punând un sendviș pe farfurie – „com țu esăn”, eu răspundeam „nu mi-e foame”. Ea traducea „ih bin niht hungrig” (sau așa cumva), eu ziceam „da, da!”. Altminteri era cumsecade. Când (repede) s-a încheiat colaborarea, mi-a dăruit o văzuță verde închis, din porțelan, cu tortițe aurii și cu o libelulă albă pe o parte. Încă o am.

În a treia tentativă, m-a înscris mama la grădinița în limba română, unde mergeam cu Tita, o fetiță din vecini, dus-adusul nostru de la grădiniță fiind făcut, cu schimbul, de mama și de părinții Titei. Am rezistat eroic patru-cinci luni, am și participat la serbarea Pomului *de iarnă* (Pom *de Crăciun* nu era... *politically correct!*), care mi-a limpezit niște „de ce?”-uri. De ce la bunici, după ce colindăm, vine Moș *Crăciun* noaptea, să nu-l vedem când pune daruri sub brad? De ce la grădiniță *nu* colindăm, vine Moș *Gerilă* ziua, ne ia pe genunchi, îi spunem o poezie și ne dă cadoul? Când mi-a venit rândul să spun poezia, am smuls câteva fire din barba de câlți a Moșului *Gerilă*. După serbare i-am spus mamei răspicat: „*Ăsta nu-i Moșu-adevărat!*” I-am arătat

dovada: firele de câlți. „Le-am tras din barba lui și n-a simțit. Nu-i barbă adevărată, nu-i Moș adevărat”. Nu-mi amintesc ce-a zis mama. Concluzia mea rămânea, oricum, de neclintit.

Și-apoi, ce era curtea mică a grădiniței față de curtea mare și grădina bunicilor? Nimic.

La grădiniță aveam jucării, dar ce erau mielul din blăniță artificială, pisica din cauciuc și pasărea din lemn vopsit, față de mielul jucăuș, pisica hoțomană și rândunica ciripind la streășină, de la bunici? Tot nimic. Mămăruțele, albinele, florile din cărțile de colorat nu-mi spuneau mare lucru. În livadă, în grădina de legume, găseam găze și flori adevărate pe care le „studiam” cu atenție, dintre găze preferând pentru studiu furnicile, păianjenii și rădăștile. De obicei de la maica aflam cum se numesc, dacă sunt bune sau rele. Știam deja câteva plante de leac (țintaura, sunătoarea, pătlagina) și buruieni (pălămida, volbura, maica îi spunea holbură sau – frumos – rochița rândunicii). Aveam parte și de noutăți. Odată s-a lăsat din zbor în curte o vietate verde. Semăna cu mărunțeeii căluți de iarbă din grădină, dar era... uriașă. Am prins-o ușor în pumn, s-o studiez, urmând s-o eliberez în grădină. M-a mușcat și – mai mult de surpriză decât de durere – am aruncat-o la pământ. Într-o clipită, a înhățat-o în cioc o găină. Mi-a trecut prin gând: „Proasto! Dacă nu m-ai fi mușcat...” A fost prima întâlnire cu... o lăcustă. Vietatea intra în meniul găinilor, nu și în al celui mai inteligent animal de pe planetă. Cel puțin nu prin ținuturile noastre.

La oraș, în parc, erau câteva leagăne din metal și o învărtitoare. Ei, și? *Câteva*, pentru o mulțime de copii! La Mihai Viteazu aproape fiecare copil avea în curte o „hintă”. Îmi făcuse bunicul una și mie, dintr-o scândură prinsă cu două funii de o ramură solidă a părului din curte. Hintă juca bine și rol de învărtitoare, prin răsucirea funiilor. *Device*... doi în unu!

Numărătoarea cu bile de la „grădi” era anostă față de țechera în care culegeam cireșe, mere, pere și învățam să le număr, să socotesc. Plastilina nu avea haz ca bucata de aluat pe care maica mă lăsa s-o fră-

mânt, s-o modelez, o punea în cuptor, lângă pâinile ei, și ieșea un „pup”, o pâinică adevărată, bună de mâncat. Apoi: ce nevoie aveam eu de planșe cu stranie populare? Știam, din „garderoba” bunicilor, ce înseamnă ie cu sau fără fodor și cipcă, fotă, cămașă, cătrînță, frigiuri, cheptar, cioareci, șerpar, basma, năframă, șurță... Alt neajuns: la grădiniță – ioc pod, pivniță sau șură ale căror misterioase cotloane să le explorez fără să mă certe cineva că m-am moșșoit cu praf și pânze de păianjen! Bucurie mare când am găsit în pod o cutie veche, din lemn, cu... plumbi de flintă (flinte nu mai existau decât în muzee și în poveștile cu haiduci) sau, lângă șură, îngropată în pământ cine știe de când, o mică statueta din metal, despre care nimeni nu știa nimic. Am curățat-o și, cuprinsă de un exploziv entuziasm arheologic, am scormonit pământul de lângă șură cu săpăliga până pe-nserat. Altceva n-am găsit. Statueta am păstrat-o.

După mult timp, un prieten artist plastic avea s-o dateze: „E de la începutul secolului XX, stil *art nouveau*.” Când și cum o fi ajuns un obiect aristocrat în pământul de lângă șura bunicilor? La bunici nu ne încolona nimeni „doi câte doi” când ieșeam în uliță ori mergeam de la unii la alții să ne jucăm. Adulții, fără să fi fost școliți vreodată la cursuri de *parenting*, ne vegheau discret, ne lăsau... spațiu de manevră. Am început să tânjesc după libertatea rurală, cu puținele ei restricții (n-aveam voie să m-ating – „stai să mai crești o țără!” – de seceră, secure, joagăr, coasă, furcoi, brici) și micile ei dezavantaje (WC-ul afară, în

curte, apă scoasă din fântână, într-o căldare, nu țâșnind de la robinet, uliță cu floașter numai pe o parte). Respirasem de-atâtea ori miros înviorător de pământ reavăn, cum să-mi placă mirosul greu, de asfalt?

Dormisem liniștită pe străjăcul umplut cu paie proaspete sau foi de cucuruz, acoperit cu lepedeu, de ce mi-ar fi priit salteaua cu arcuri metalice și *sea-grass*? Eram, probabil, o mică sălbăticiune înfrățită cu natura, nicidecum prințesa căreia un bob de mazăre îi produce hematoame prin douăzeci de saltele moi! Mama a-nțeles de ce tot oftez și m-a lăsat să mă întorc la... *home schooling*. La urma urmei, acolo făceam „aplicații” de lexic (literar și regional), un pic de etnografie și folclor, un pic de literatură, religie, astronomie, aritmetică, botanică, zoologie, istorie, alpinism (în pomii livezii), lucru manual, muzică, lecții de disecție (când porționa maica puiul pentru supă și friptură)... Făceam – *avant la lettre* –, și *socializare*, și *team-building*, și *brainstorming*, dobândeam *competențe sustenabile*. Natural. Fără zorzoane teoretice, proiecte, planificări, statistici, rapoarte. Fără strop de birocrăție. La joacă, uneori ne înghionteam, ne ciorovăiam, ne porecleam sau râdeam unii de alții din te miri ce pricină. Habar n-aveam că asta se numește *bullying* și habar n-aveam – nu ne sugerase nimeni – că... ar trebui să suferim.

Supărările treceau ca ploile rezezi de vară. Dacă (rar) conflictul se agrava, intervenea careva dintre părinți, terapeutic: „No, împăcați-vă-ți și basta, că nime’ nu-i fără greșală!”. Educație pentru toleranță

și iertare, în câteva cuvinte ferme, ușor de înțeles. Acasă lipseau total din „programă” poeziile și cântecele despre partid, tovarăși, abataje, armată roșie... În satul venirii mele pe lume, *cei șapte ani de-acasă* erau feriți de instrumentele propagandei.

Întrajutorarea (la nunți, la înmormântări, la Ignat, la cules..., mai puțin la botez, care era un eveniment discret, în familie) și politetea nu se-nvățau din manuale, treceau firesc de la o generație la alta., „Neața bună!”, „Zăua bună!”,

Model tradițional de la Casa memorială „Romulus Cioflec”, Araci

„Sara bună!”, „Doamne-ajută!”, „Mulțam!”, „Meri sănătos!” făceau parte din traiul zilnic, aidoma respirației. Țineau de un bun-simț înăscut. În virtutea unor legi nescrise, li se dădea binețe și străinilor trecători pe uliță, așa cum montagnarzii se salută între ei când se întâlnesc pe cărări de munte, chiar dacă nu se cunosc.

Atunci m-am întâlnit, fără să știu, și cu paremiologia. Tataurel (așa-i spuneam bunicului Aurel) avea o vorbă: „Las' că nu mor caii când vor câinii”. Alți săteni (ai Văduii, ai lu' Focă, Nică-al Mocanului, nana Valeria, ai lu' Zosim, ai lu' Mărean, ai Pandrii, ai lu' Tutan, tușa Genica, Măriuca, Silvia, Lucreția, Leoni-

ca, neea Tudose – fratele bunicului, ai lui Bucuță, părintele Bologa, ai lu' Bărdaș, ai Baciului, neea Ilie, ai lu' Păvălucă, neea Zică, ai lu' Miclăuș, ai lu' Țânț...) rosteau și ei vorbe vechi, pline de tâlc: „peștele de la cap se-mpute, da' de la coadă se curăță”, „n-aduce anu' ce-aduce ceasu'!”, „din coadă de câne, sâta de mătase nu faci”, „ce-i al tău să nu dai, că risichești, ce-i al al'cuiva să nu iei, că păcătuiești”, „banu'-i ochiu' dracului”, „să hii domn e o-ntâmplare, să hii om e lucru mare.” Și altele... În discuțiile celor mari, ba o vorbă, ba alta se repeta. Mi s-au cuibărit în minte. La înțelesul subtil al unora am ajuns abia după ce-am mai trecut prin ani și întâmplări.

Cristina Vișan:

Să vorbim, să scriem corect

Cum se mai vorbește astăzi limba română? În ce măsură tinerii mai sunt preocupați de exprimarea corectă, de normele actuale ale limbii? Răspunsul e previzibil. Dezinteresul pentru cultivarea limbii are legătură cu indiferența, cu justificările bizare și gratuite de tipul „eu așa credeam că se scrie, așa mi se pare că sună bine”, cu îndepărtarea de lectură, cu autosuficiența. Curiozitatea a dispărut, dicționarul e deschis rareori, eventual online, dorința de îmbogățire a vocabularului a devenit o amintire. Așa că greșelile de limbă sunt tot mai multe și se repetă alarmant.

De aceea dorim să prezentăm câteva dintre greșelile frecvente de exprimare:

1. din punct de vedere / din punctul de vedere – Structura „din **punct** de vedere” se utilizează atunci când este urmată de un adjectiv, ca în exemplele: „din **punct** de vedere științific”, „din **punct** de vedere economic”. Sunt greșite formulările de tipul: „Din **punct** de vedere al cetățenilor...”, „din **punct** de vedere al Inspectoratului...”. Structura „din **punctul** de vedere” este utilizată atunci când nu este urmată de un adjectiv, ci de un substantiv însoțit de articolul genitival, „al”, ca în exemplele: „din **punctul** de vedere al tehnicianului” sau „din **punctul** de vedere al directorului”.

2. se merită / merită – Verbul „**merită**” este tranzitiv, acțiunea exprimată de acesta se răsfrânge asupra unui obiect. Formulări corecte: „**Merită** să cumperi aparatul acesta.”; „**Merită** investiția aceasta.” Sunt greșite situațiile: „**Se merită** să participi la acest eveniment.”; „**Se merită** să te implicii în acțiuni de voluntariat.”

3. Care / pe care – Pronumele relativ „**care**” cu funcția sintactică de complement direct trebuie să fie însoțit de prepoziția „**pe**”. Această regulă ajută la diferențierea subiectului de complementul direct exprimat printr-un pronume relativ. Comparați: „Aceasta este fata **care** mă ajută la proiect.” – „**care**” e pronume relativ cu rol de subiect în propoziția a doua din fraza dată. „Aceasta este fata **pe care** o ajută la proiect.” – „**pe care**” este pronume relativ cu rol de complement direct în propoziția a doua din frază. Formulări greșite: „Aceasta este decizia **care** am luat-o acum.”; „Aleg primul răspuns **care** l-am dat.” Structuri corecte: „Aceasta este decizia **pe care** am luat-o acum.”; „Aleg primul răspuns **pe care** l-am dat.”

4. Trebuie / trebuie – La modul indicativ, timpul prezent, verbul „**a trebui**” are aceeași formă de persoana a III-a pentru singular și plural „**trebuie**”. Formulări greșite: „Ne **trebuie** multe detalii pentru clarificarea acestei probleme”; „Acestea sunt aspecte care **trebuie** analizate atent.” Formulări corecte: „Ne **trebuie** multe detalii pentru clarificarea acestei probleme”; „Acestea sunt aspecte care **trebuie** analizate atent.”

5. nu zi! / nu zice!; nu fă! / nu face! –

Forma de imperativ negativ se formează de la infinitivul verbului de conjugarea a III-a: „**a zice, a face**”. Forme greșite: „Nu mai **zi** vorbe necugetate!”; „Nu mai **fă** greșeli!”. Forme corecte: „Nu mai **zice** vorbe necugetate!”; „Nu mai **face** greșeli!”.

Ghjacumu Thiers

Traducere în limba română de Denisa Crăciun

Fondator al Centrului Cultural al Universității din Corsica, profesor emerit, romancier, dramaturg, poet, traducător, Ghjacumu Thiers s-a născut în 1945 la Bastia. Este cel mai complex scriitor dintre reprezentanții mișcării culturale din anii 1970, numită *Riacquistu* sau *Inghjennatura* (termen, preferat de Ghjacumu Thiers, care înseamnă *reînsoșire, reluare în posesie*, a limbii și identității corsicane). Trei

dintre cărțile sale au fost traduse în limba română: romanul *Parfum de glicine* (tradus de Dana Marina Dumitriu și prefațat de Florea Firan, Editura Macedonski, Craiova, 1996), piesa de teatru *Memoria di l'acqua / Memoria apei* (ediție bilingvă, traducere în limba română de Dana Marina Dumitriu, Editura Aius, Craiova, 2004) și volumul de poezie *In e dite* (trad. Maria Aldea, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2008). Volume de poezie: *L'Arretta bianca* (Editura Albiana, Ajaccio, 2006), *In e dite* (Ed. Albiana, 2007), *Passa è veni* (Ed. Albiana, 2010).

Menhire

Menhire, numai menhire
nu mai suntem
nu a meritat osteneala
să desființăm frontierele
să pășim în veșnicie
să încremenim în neclintire.
Nu ne era mai bine
când, împietriți
în Cucuruzzu,
luam seama la veșnicul du-te-vino
al mulțimilor ce se minunează
în fața vestigiilor
neamului de barbari ?
Să umblăm de colo colo ne-am întors aici ?
Ei bine, vai de noi !
Osândiți vom fi
pe creasta zilelor
să zădărnici

Tapiseria

I

L-ați țesut
cu voci și vorbe
zâmbetul ce trage
timpul
în deschizătura gurii

II

Firul a risipit
clipele trăite laolaltă
când, cu complicitate,
schimbați
glume, jocuri.
Alaltăieri
nu erați așa de tinere
cum sunteți azi.
Doriți să ne oferiți
un gest
un dar nespun
de mintea ce nu vrea să zică nimic
dar, cu atât de multă iubire dăruit.

III

L-ați țesut,
brodat, cântecul
îngerășii țuguiati în beznă stau
pitiți prin unghere
amorezați
de misterioase mirosoare
și cam rușinați
să se uite la voi pe ascuns.
Au ochi de cărbune
inimă arzătoare
sub aurul întunecat
al catapetesmei,
al sfintei cruci.

IV

Bisericuța a amuțit.
Îngerășii, îngheșuiți unii într-alții,
țintuiesc cu privirea
tapiseria cântecului vostru
uitată
pe pardoseala
albă
neagră
glacială

Castani

Nu! E o ciocănitore...
Umbra era verde
și deasă, liniștea deplină.
Tihna e totdeauna trădată
de vise amuțite.
Copaci cu trunchiuri butucănoase
luați în derâdere de trecători
înalți
dar nu ginganți ca altădată
de înțepături de tăuni sunt sătuli,
bătrâni
și necăjiți că și-au pierdut puterea.

Ai să ciocăni în zadar
nu îți vor răspunde
castanele crapă
coaja țepoasă li se spintecă
ferigile s-au răspândit
peste tot însemne tainice
lăsate de un cioc de ciocănitore

Trei sonete de la Adrian Munteanu

*

Un gol în ochiul care-adânc se cascadează.
Întâi, un tremur care-ascunde tonul
Viorilor purtând prin aer zvonul
Că un licorn a început să pască.

Apoi un fulg ce-a tulburat amvonul,
Plutind bezmetic, fără chip și mască.
Atâta știu și simt. Cu pielea flască
Mai jinduiesc, dar am uitat canonul

Și rânduielele sfidând hățșuri
Din care nu mai văd cum am să ies.
Întrezăresc, prin asprele frunzișuri,

Hotarul ce de mult mi l-am ales,
Dar cum să trec prin silnice tăișuri,
Din ce urzeli veștmânt suav să-mi țes?

**

Urcând abrupt simt zvon de plinătate;
Răni supurânde. Mai apoi ospețe
Întinse-n vălmășie. Strâmte piețe
Și năpădiri de ziduri sfărâmate;

Întrezăresc neliniști, ca să-nvețe
Ființa mea sudalma unui frate;

Denisa Crăciun

Poeme

între ieri și mâine

încetează orice zbor
încet încet
înainte să se stingă cetele de gânduri
pâlpâie o vreme
când nu mai au putere să orbească
lumina intră curățată
vindecă viața cu viață
neatinsă neînceptută flacăra
în țara aceea îndepărtată
pleci un regat să primești și să te întorci
strălucire între tenebre

*

Seninul, calmul, nu mă vor abate;
Zburătăcirii de zoaie-ntre cotețe;

Valul supus, mirarea-ncărunțită,
Între-amăgiri de șarpe și de leu;
Pârâu domol și marea ce se-agită

Strivind dureri de om, dar și de zeu;
Uitări târzii, porunci care ezită.
Sunt milostivul. Fiara sunt tot eu.

Cât am privit spre aripa ce luptă
Să-și ia avânt, prin arșița câmpiei,
Ca să-mplinească tainele soliei
De a veghea tăcerea-n veci abruptă!

Cât am cerșit la porțile veciei
Cu ochi pierduți și cu figura suptă,
Sorbind din cana cu o toartă ruptă,
Nu se mai știe-n marginile gliei!

Mai e atât, aroma înserării.
Se prăbușește veacul surd și mut
Și îndoiala mușcă țărnuțul mării

Cu rânjet hâd și cu destin de lut.
Sunt cel răpus și azvârlit uitării?
Mai las vreun semn sau voi pleca tăcut?

umbră falnică pinul din fereastră
promite de vei ghici de ce Evei
i s-a permis în Paradis
să revină

Straie de crin

de milenii
în scrin de lumină
o inimă lună o inimă soare
în nemișcare deplină
ziua de după seceriș
așteaptă
să fie din nou
împletire de raze
de azur mâna
ce urcă și coboară lumi de cenușă
un arcuș de vedenii pe vioara iernii

Călăreții

Speriat de noapte,
așteptai în zori
umbrele călăreților
pe roua câmpiilor eterne.
Îi așteptai încremenit,
în fiecare dimineață,
îi contemplai,
tremurând,
iubindu-i,
nemișcat
în spatele geamului murdar și clar.
Și spre sfârșit,
în drumurile lungi,
fără întoarcere,
în nopțile exilului,

apăreau din nou
Ei,
Călăreții tinereții tale,
și mut,
încercai să-i oprești,
să-i întrebi
de unde vin
și unde se grăbesc
Călăreții indiferenți și reci,
Călăreții tinereții tale. (1995)

Încercare

În anii *60,
Geza m-a învățat:
pușcăriile sunt exterioare,
în afara ființei.

Ființarea funcționează în ritmul
pușcăriilor
interioare.
Exilul este întotdeauna interior.
Umbra existențială
este produsul construcției.
Și ritmul pușcăriilor,
ritmul exilului,
scapă,
fuge,
de controlul ființării...
Noi, săracii cu duhul,
purtăm,
în exilul exterior,
pușcăriile
și exilul interior.
martie 1996 (*Vatra*, 1997)

Vadim Bacinschi (Odesa)

Ziua ce a trecut...

Vezi, ziua a și trecut--
Fragilă, singură, rece,
Ca un vânt abătut,
Ce se iscă brusc și trece.
Ca un abur sortit
Să dispară ușor...
Parcă nici n-am trăit.
Parcă nici n-am să mor.
Nimic n-are să se-ntâmplesc
Nici astăzi, nici mâine, nici ieri...
Pune-ni-se-vor pe tâmplesc
De rău și de bine păreri.
Cădea-ne-or pe frunte omaturi

În două cu ploaia, de sus.
Te voi mai avea alături?
Sau, poate, deja te-ai dus?
Cu vântul cel abătut
Ce se iscă brusc și trece...
Vezi, ziua a și trecut--
Fragilă, singură, rece.

Odesa, 25 decembrie 2023

Îngerii îmi spun...

Îngerii îmi spun că între noi
E ceva ce nu va trece niciodată...
Nu da ziua anii înapoi,

Doar îi mișcă înainte, roata...
Toate trec și schimbător e tot:
Iarba, om, un astru, o privire...
E păcat ca să te uit nu pot,
E păcat, ca orișice iubire.
Însă eu nu de iubire zic,
Zic de tine, floare săgetândă
Peste pitorescul meu nimic
Și peste-un târziu, ce-mi stă la pândă.
Zic de anii ce nu dau 'napoi,
Ci se duc doar înainte, roată...
Îngerii îmi spun, că între noi
E ceva ce nu va trece niciodată.

Odesa, 8 ianuarie 2024

Gabriela Botici

Sonet CI (Zâmbet)

Când seara se-nfiripă prin frunzele rebele
Iar vântul le atinge cu adieri candid
Privirea se anină de amintiri fluide
Și luna împletește magia dintre ele.

Și visul curge tandru, în mine se deschide
Speranța unei raze în gândurile grele.

Doar întrebări nestinse și multe atele
Ce-au sprijinit cărarea în zilele aride

Refuză îndoiala unor răspunsuri mute.
Dar blânda ta privire, pe drumurile toate,
Aduce alinare, știind să împrumute

Noblețea unui zâmbet ce-n viață, încă, poate
Să îmi separe dorul de relele crescute,
În lumea asta strâmbă, către Divinitate...

Carmen Tania Grigore

O mărturisire

zorii adu-mecă pământul
de-zghețat al inimii

luna îmi fură visul
de la fereastră
pentru a-l încropi
în marea tapiserie a
existenței

încep o nouă zi
cu brațele deschise
spre întâmpinarea
psalmului 62

„Dumnezeule,
Dumnezeul meu,
pe Tine Te caut
dis de dimineață”

Viețuire

Împărțim clipa orbește
la schimb cu fracțiuni
din corpul astral

privirea mea este întoarsă
spre interior
acolo unde lumina desăvârșește
fiecare pictură a zilei

Dumnezeule Doamne
arunci atâta iertare din cer
încât toate păcatele
se strâng în
aranjamente de
n elemente florale

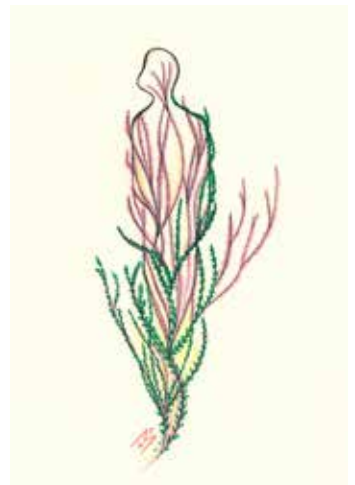
sub roiul tăcerii
pogorât tot mai aproape
de ochi
se întâmplă să adormim
cu flori de piatră la piept
în văzul tuturor cuvintelor

Maria Monica Stoica

Straniul paradis

Mi-am întins aripile de fiecare zi în zbor de curcubeu
Deasupra mării, ce-și îngâna o muzică a veșnicei,
În lungile-i călătorii dinspre aproape spre departele Lumii.
Marea m-a întâmpinat cu valuri foșnitoare și aripi de pescăruș
Săgetând nesfârșitul Zării de dincolo de Zare.
Mi-am adus apoi zborul mai aproape de munții semeți
Și munții mi-au răspuns cu zborul de vulturi căutând geana departelui,
Axis mundi între jos și sus, între Cer și Pământ.

Cine a tăiat curcubeul pe din două devenind vultur și pescăruș
deopotrivă,
a simțit muzica începutului de lume...
Muzica-mi pătrunde în auz, lovește puternic timpanele
până când n-o mai aud...
Copleșită de vuietul dinspre Răsărit și Apus
Marea se retrage în fața Oceanului
pe care trec soldații mărșăluind într-un tenace scop al Păcii
numai de Cerberii lumii știut.
Dorul de absolut și muzica celestă
Amuțesc, pe pământul sfâșiat de bombe,
rachete săgetează aerul...
Începe-o nouă Eră, cu gust de Straniu Paradis.

Desene de Cosmina Marcela Oltean

Verde tace-n mine zarea

Verde tace-n mine zarea,
Verde o cuprind și eu,
Când se cerne înserarea
În urcarea unui zmeu.

Ca o dâră de lumină
În brăzdarea din clipiri,
Cerul peste noi se-nchină
Și rămâne-n amintiri.

Unde fruntea nu-mi ajunge
În sculptarea unui vis,
Noaptea să mi le-alunge,
A-nverzit un paradis.

Cătălina Hasotti

Obsesii

Mi-am ars fustele închiriate
din materiale scumpe
apretate
soldații de carton
pătați cu bulion
țurțurii mari de gheață
de pe tavan
și luna cu soarele din marțipan
putem să rezolvăm amiabil
îmi zici irevocabil
acum

Desen de Cosmina Marcela Oltean

Doamne, mai zidește-mă o dată

Doamne, mai zidește-mă o dată
Ca pe-un fir de iarbă răsărit
Cu lumina-n frunte adunată,
Să trăiesc ce, Doamne, n-am trăit.

Și adună-mi flori de primăvară,
Să mă-nveșmânteze în amurg,
Cu podoabe albe de fecioară,
Drumul, Doamne, altfel să-l parcurg.

că ai ars toate astea
ești precum femeia fantă
păcat
erai suficient de interesantă
atunci când te-am văzut întâia dată
când ai mâncat cu poftă
toată cutia cu bomboane
de ciocolată
atunci aveam tot timpul din lume
să te admir
să te privesc
prea repede te-ai făcut avalanșă
nu-i chiar așa de grav
lasă
erai prea cumsecade
și asta m-a făcut să te învăț
cum se cade
acum am alte lucruri de făcut
tu să nu stai ore întregi în baie
cu picioarele goale
pe bucata mare
de gresie albastră
n-aș vrea sub ea să îți apară
imaginea cu o spirală
rotitoare
din ce în ce mai mare
mai amețitoare

DIN ACTIVITĂȚILE DE EDUCAȚIE MUZEALĂ DESFĂȘURATE LA CASA MEMORIALĂ „ROMULUS CIOFLEC” DIN ARACI

Revistă editată de Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni (MNCR) din Sfântul Gheorghe – director Valerii Kavruk. ISSN 2559 – 4753, ISSN-L 2559 – 4753. E-mail: secretariat@mncr.ro

Redacția: Luminița Cornea-redactor-șef; Cristina Felea-Baubec.

Corespondenți din țară și din afara țării: Iurie Colesnic (Chișinău), Vadim Bacinschi (Odesa), Cornel Dimovici (Germania), Elena Graure-Manta (Germania), Șerban Teculescu (Paris), Denisa Crăciun (Franța), Ionel Simota (Miercurea-Ciuc), Ion Onuc Nemeș (Sibiu).

Tehnoredactare: Zita Horvath